

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Митна справа»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Митна безпека України в умовах сучасних викликів»**

здобувача Ковпак Анастасії Олександрівни

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів
імені Віктора Федосова
Левченко Катерина Михайлівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:
д.е.н., професор Буряченко Андрій Євгенович

(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Сутність та характеристика митної безпеки держави.....	7
1.2. Нормативно-правове регулювання митної безпеки в Україні.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	20
2.1. Визначення та характеристика основних індикаторів та показників, що характеризують митну безпеку в Україні.....	20
2.2. Оцінка сучасного стану митної безпеки України.....	26
2.3. Вплив зовнішньоекономічної діяльності на стан митної безпеки України.....	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	45
3.1. Зарубіжний досвід забезпечення митної безпеки.....	45
3.2. Проблеми та недоліки у системі забезпечення митної безпеки України.....	50
3.3. Рекомендації щодо вдосконалення та підвищення рівня митної безпеки України.....	55
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобальної нестабільності та безпрецедентних викликів, пов'язаних із збройною агресією проти України, питання забезпечення митної безпеки набуває особливої ваги. Митна безпека є складовою частиною національної безпеки держави, що забезпечує захист економічних інтересів країни, сприяє легальній зовнішньоекономічній діяльності, а також перешкоджає незаконному переміщенню товарів через митний кордон.

З огляду на стратегічний курс України на інтеграцію до європейського простору та адаптацію митного законодавства до стандартів Європейського Союзу, підвищення ефективності системи митної безпеки стає пріоритетним напрямом державної політики. Це зумовлює необхідність удосконалення митної інфраструктури, впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем контролю та управління ризиками, а також гармонізації процедур митного оформлення із міжнародними практиками.

Суттєвий вплив на стан митної безпеки справляють такі фактори, як зростання обсягів тіньової економіки, розгалуженість контрабандних схем, недосконалість митного контролю, а також високий рівень корупційних ризиків. Водночас митна система відіграє ключову роль у формуванні дохідної частини державного бюджету, захисті національного виробника, забезпеченні економічної та екологічної безпеки.

В умовах поглиблення зовнішньоекономічної діяльності України з країнами ЄС та активного функціонування єдиного митного простору, питання дослідження митної безпеки в контексті сучасних викликів набуває особливої теоретичної та практичної значущості. Вивчення проблем і напрямів удосконалення цієї сфери сприятиме підвищенню ефективності державного управління митною політикою та формуванню надійної моделі захисту економічних інтересів України.

Таким чином, обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною, оскільки відповідає сучасним потребам національного розвитку, інтеграційним прагненням держави та необхідності реагування на новітні загрози у сфері митної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження митної безпеки України в умовах сучасних викликів стало важливою темою наукових праць. Зокрема, проблеми забезпечення митної безпеки та економічної безпеки держави детально розглядаються у роботах В.Ф. Піхоцького та О.М. Правдивця. Питання аналізу митної безпеки та шляхів її удосконалення були предметом досліджень Г.Б. Коломієць, яка також звертала увагу на європейські стандарти митного контролю та їх вплив на митну безпеку України. Методи оцінки митної безпеки висвітлено у працях І.Г. Бережнюк, Ю.О. Голинського та О.О. Віхоть. Особливості забезпечення митної безпеки під час воєнного стану стали темою досліджень Є.В. Бондаренка, В.В. Угрина та І.М. Кекіша. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки розглянуто в працях А.М. Тертичної та О.В. Найденка.

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження теоретичних засад та стану митної безпеки України в умовах сучасних викликів, а також розробка рекомендацій щодо напрямів її зміцнення.

Завдання дослідження:

- розкрити сутність та дати характеристику митної безпеки держави;
- дослідити нормативно-правове регулювання митної безпеки в Україні;
- визначити та охарактеризувати основні індикатори та показники, що характеризують митну безпеку в Україні;
- оцінити сучасний стан митної безпеки України;
- проаналізувати вплив зовнішньоекономічної діяльності на стан митної безпеки України;
- вивчити зарубіжний досвід забезпечення митної безпеки;
- визначити основні проблеми та недоліки у системі забезпечення митної безпеки України;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення та підвищення рівня ефективності митної безпеки України.

Об'єктом дослідження є митна безпека України в умовах сучасних викликів.

Предмет дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі реалізації митної безпеки України.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, які забезпечили досягнення поставленої мети та завдань роботи. Зокрема, використано методи аналізу та синтезу для вивчення теоретичних засад митної безпеки та систематизації наукових підходів до її трактування; індукцію і дедукцію – для формулювання узагальнень на основі емпіричних даних; системний підхід – для дослідження взаємозв'язку митної безпеки з іншими елементами національної безпеки; статистичний метод – для оцінювання динаміки та структури митних показників; порівняльний аналіз – для виявлення особливостей зарубіжного досвіду у сфері митної безпеки.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні наукових уявлень про сутність митної безпеки. Практична значущість полягає в обґрунтовані можливості використання запропонованих висновків і рекомендацій у процесі формування та реалізації державної політики у сфері митної безпеки. Результати дослідження можуть бути використані у діяльності органів державної влади, зокрема митної та фіскальної політики, при розробленні програм реформування митної системи, а також у процесі адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, що регулюють сферу митної справи та національної безпеки, зокрема Митний кодекс України, закони України, підзаконні нормативні акти, а також стратегічні документи уряду та профільних міністерств. У роботі використано офіційні статистичні дані Державної митної служби України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України, матеріали міжнародних організацій (ВООТ, СОТ, ЄС), результати наукових досліджень

вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні звіти, експертні оцінки та публікації у спеціалізованих економічних і правових виданнях.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Сутність та характеристика митної безпеки держави

Митна безпека є одним із ключових аспектів економічної безпеки держави, що безпосередньо впливає на її стабільність та розвиток у глобалізованому світі. Сутність та характеристика митної безпеки держави є важливим предметом наукових досліджень, оскільки забезпечення належного митного контролю дозволяє країні не тільки захищати економічні інтереси, але й забезпечувати її суверенітет і національну безпеку.

Економічна безпека держави є багатокомпонентним явищем, яке включає такі основні складові [1, с. 13]:

- Фінансова безпека – стабільність фінансової системи, стійкість банківського сектору, ефективність бюджетної та податкової політики;
- Інвестиційна безпека – здатність держави захищати внутрішні та залучати зовнішні інвестиції, створюючи сприятливий інвестиційний клімат;
- Виробнича безпека – забезпечення стабільного функціонування промисловості, аграрного сектору та інших галузей реального сектору економіки;
- Зовнішньоекономічна безпека – захист внутрішнього ринку, контроль над експортно-імпортними потоками, диверсифікація торговельних партнерів;
- Енергетична безпека – гарантування безперервного постачання енергоносіїв, розвиток власних енергетичних ресурсів;
- Технологічна та інноваційна безпека – розвиток національних науково-технічних потенціалів, зменшення залежності від іноземних технологій;
- Соціальна безпека – підтримання високого рівня життя населення, захист прав працівників, розвиток людського капіталу;

- Митна безпека – запобігання незаконному переміщенню товарів, контрабанді, захист економічних інтересів держави через ефективне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, митна безпека є невід’ємною частиною комплексної системи економічної безпеки, забезпечуючи стабільність зовнішньоторговельних відносин та сприяючи стійкому економічному розвитку держави [1, с.16].

Вчені, які досліджують митну безпеку, підкреслюють, що цей термін охоплює систему заходів, спрямованих на забезпечення безперешкодного та безпечного переміщення товарів через митний кордон, а також на попередження незаконного переміщення товарів, контрабанди, шахрайства та інших злочинів, пов’язаних з міжнародною торгівлею. Вони також зазначають, що митна безпека включає не лише контроль за дотриманням законодавства, але й створення сприятливих умов для розвитку торгівлі, забезпечення економічної стабільності та захисту національних інтересів.

На думку В.Ф. Піхоцького, митна безпека тісно пов’язана з економічною безпекою держави, адже митні органи виконують важливу роль у регулюванні економічних процесів, контролюючи потоки товарів і капіталу, що є важливими для сталого економічного зростання [3; с. 77].

Г. Коломієць звертає увагу на необхідність удосконалення митної безпеки, зокрема в контексті європейських стандартів митного контролю. За її словами, для забезпечення митної безпеки України необхідно орієнтуватися на європейські практики, що дозволяють не лише знижувати ризики контрабанди, а й полегшувати міжнародну торгівлю. Вона також підкреслює, що митні органи повинні мати необхідні інструменти для боротьби з новими викликами, такими як кіберзагрози в митній сфері [5, с.254].

Ю. Голинський та О. Віхоть наголошують на важливості системи оцінки та моніторингу митної безпеки, яка дозволяє своєчасно реагувати на нові загрози та коригувати митні політики [7, с.8].

Є. Бондаренко, В. Угрин та І. Кекіш досліджують питання митної безпеки під час воєнного стану, підкреслюючи, що в умовах війни митні органи повинні

виконувати подвійне завдання – забезпечувати безпеку внутрішнього ринку та захищати державу від зовнішніх загроз. Вони вважають, що в умовах сучасних викликів необхідно застосовувати гнучкі методи митного контролю та покращити координацію між різними державними органами [6, с.25].

Таким чином, митна безпека є комплексним поняттям, яке включає широкий спектр заходів, що мають на меті забезпечення економічної стабільності та національної безпеки держави. Враховуючи сучасні виклики та глобалізацію, митна безпека потребує постійного удосконалення, впровадження нових технологій та стратегій для захисту інтересів держави на міжнародній арені.

Основні складові митної безпеки держави, які визначаються комплексом заходів, спрямованих на забезпечення економічної стабільності, безпеки населення та охорони навколишнього середовища через контроль за переміщенням товарів і послуг через митний кордон наведені в табл. 1.1. [2, с.26].

Таблиця 1.1 – Основні складові митної безпеки держави

№	Складові митної безпеки	Зміст/Характеристика	Мета забезпечення	Приклад прояву в Україні
1	Економічна	Захист внутрішнього ринку та забезпечення бюджету	Зменшення імпортозалежності	Встановлення імпортного мита на агропродукцію
2	Соціальна	Гарантування якості та безпеки товарів для населення	Охорона здоров'я та життя	Заборона ввезення фальсифікованих ліків
3	Політична	Реалізація державної зовнішньоекономічної політики	Зміцнення суверенітету	Санкційна політика щодо РФ та Білорусі
4	Технічна	Контроль за дотриманням стандартів якості	Захист ринку від неякісної продукції	Перевірка відповідності побутової техніки
5	Екологічна	Запобігання ввезенню небезпечних для довкілля товарів	Збереження екологічної безпеки	Заборона імпорту отруйних відходів
6	Правова	Дотримання норм митного та міжнародного права	Законність митного процесу	Приєднання до Конвенції Кіотського типу

Джерело: складено автором на основі [2, с.26]

Таблиця 1.1 демонструє основні складові митної безпеки держави, які взаємодіють у рамках єдиної системи, спрямованої на забезпечення стабільності і захисту національних інтересів. Кожна складова митної безпеки виконуватиме

свою роль, що дає змогу не лише зберегти економічну рівновагу та правопорядок, але й гарантувати добробут громадян та національну безпеку.

Економічна складова сприяє захисту внутрішнього ринку і зменшенню імпортозалежності, що є важливим для забезпечення економічної стабільності. Соціальна складова, в свою чергу, сприяє забезпеченню безпеки життя і здоров'я населення, попереджаючи ввезення небезпечних чи фальсифікованих товарів, як, наприклад, ліків. Політична складова підсилює суверенітет країни, зокрема через санкційну політику, що допомагає в захисті від зовнішніх загроз.

Технічна складова забезпечує контроль за дотриманням стандартів якості, що є критично важливим для запобігання поширенню неякісних або небезпечних товарів на внутрішньому ринку. Екологічна складова зберігає екологічну безпеку країни, борючись із ввезенням отруйних відходів та інших небезпечних для довкілля товарів. Правова складова сприяє дотриманню норм митного та міжнародного права, що забезпечує законність усіх митних процесів і сприяє міжнародному співробітництву [2, с.26].

Отже, ефективна митна безпека є багатогранною і необхідною умовою для підтримки національної економічної та соціальної стабільності, збереження природних ресурсів та посилення державного суверенітету. Всі складові митної безпеки повинні діяти злагоджено і взаємодіяти для досягнення найкращих результатів у забезпеченні безпеки держави в умовах глобальних змін і викликів.

Організаційні засади митної безпеки визначають механізми, принципи та інституційні підходи до здійснення митного контролю та регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вони охоплюють нормативно-правове забезпечення, діяльність Державної митної служби, співпрацю з міжнародними організаціями та впровадження сучасних технологій у митну сферу.

Таблиця 1.2 відображає основні організаційні засади митної безпеки України, розкриваючи ключові напрямки, на яких базуються заходи, що застосовуються для забезпечення належного контролю в митній сфері [3, с. 77 ; 4, с. 45].

Таблиця 1.2 – Організаційні засади митної безпеки України

Напрямок	Опис	Основні заходи
Митно-тарифний	Контроль правильності класифікації товарів, визначення митної вартості.	Контроль тарифів, нагляд за правильністю класифікації товарів.
Контрольно-економічний	Використання системи управління ризиками, митного пост-аудиту.	Постійний моніторинг ризиків, аудит після розмитнення.
Організаційно-правовий	Впровадження нових законодавчих норм, міжнародні стандарти.	Розробка та впровадження нових законодавчих норм.
Інформаційно-технологічний	Автоматизація процесів, електронне декларування, обмін інформацією.	Впровадження цифрових систем, електронного документообігу.
Адміністративно-політичний	Реакція на міжнародні санкції, співпраця з міжнародними організаціями.	Співпраця з міжнародними організаціями, адаптація митних правил.

Джерело: складено автором на основі [3, с. 77 ; 4, с. 45]

Митна безпека є фундаментальним елементом економічної безпеки будь-якої країни, оскільки вона забезпечує належний контроль за перетином митного кордону та виконанням національних і міжнародних зобов'язань. З таблиці 1.2 видно, що в Україні існує комплексний підхід до забезпечення митної безпеки, що охоплює різні аспекти: митно-тарифний, контрольно-економічний, організаційно-правовий, інформаційно-технологічний та адміністративно-політичний.

Митно-тарифний напрямок гарантує правильну класифікацію товарів і визначення їх митної вартості, що є основою для справедливого тарифного контролю. Контрольно-економічний аспект, у свою чергу, фокусується на постійному моніторингу ризиків та аудиті, що дає змогу оперативно реагувати на зміни та виявляти порушення. Організаційно-правовий напрямок забезпечує впровадження нових законодавчих норм, що відповідають міжнародним стандартам, сприяючи адаптації митних правил до змін на глобальному рівні.

Інформаційно-технологічний напрямок набирає все більшої важливості, оскільки автоматизація процесів і електронне декларування значно знижують ймовірність помилок та зловживань, спрощуючи взаємодію з митними органами. Адміністративно-політичний аспект забезпечує міжнародне співробітництво та адаптацію митних правил до змін у зовнішньому середовищі, особливо у контексті глобальних санкцій та вимог міжнародних організацій [3, с. 77 ; 4, с. 45].

Отже, інтеграція всіх цих напрямків дозволяє Україні забезпечити високий рівень митної безпеки, що не тільки захищає економічні інтереси держави, але й підвищує її міжнародний авторитет та сприяє ефективній інтеграції в глобальну економіку.

Основні принципи митної безпеки України, які є основою для побудови ефективної митної системи зазначені в табл. 1.3. [5, с. 255; 6, с. 22].

Таблиця 1.3 – Основні принципи митної безпеки України

№	Принцип	Опис	Законодавче регулювання	Основні проблеми
1	Законність	Діяльність митних органів ґрунтується на Конституції, Митному кодексі, законодавстві.	Митний кодекс України [9], Закон України «Про національну безпеку України» [14]	Непрозорість деяких норм, неоднозначне трактування
2	Державний контроль	Нагляд за переміщенням товарів, транспортних засобів, осіб через митний кордон України.	Закон України «Про державну митну службу України» [11], Митний кодекс України [9]	Обмеженість інституційної спроможності, людський фактор
3	Прозорість і відкритість	Доступ до інформації про митні процедури, тарифи, регламенти для громадян і бізнесу.	Закон України «Про національну безпеку України» [14] (як складова нацбезпеки)	Недостатня цифровізація, обмеження у відкритості даних
4	Баланс інтересів	Поєднання державної вигоди та міжнародних зобов'язань.	Митний кодекс України [9], Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [10]	Конфлікти інтересів між державним регулюванням і бізнес-середовищем
5	Взаємодія з міжнародними структурами	Співпраця з ЄС, СОТ, ВМО для адаптації митного законодавства.	Закон України «Про національну безпеку України» [14], Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки» [17]	Складність гармонізації норм, недостатній рівень інтеграції
6	Протидія контрабанді та порушенням митних правил	Виявлення і запобігання незаконному переміщенню товарів.	Закон України «Про боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил» [13], Митний кодекс України [9]	Високий рівень контрабанди, слабка превенція та відповідальність
7	Управління ризиками	Контроль за операціями на основі аналітики й автоматизації.	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку застосування ризик-орієнтованої системи митного контролю» [16]	Обмежене охоплення ризикових груп, відсутність обміну даними між органами
8	Контроль за стратегічним імпортом та експортом	Надання дозволів і контроль за товарами військового та подвійного призначення.	Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [18]	Ризик незаконного експорту, потреба у посиленні контролю та міжнародному обміні інформацією

Джерело: складено автором на основі [5, с. 255; 6, с. 22].

Формування ефективної системи митної безпеки є критично важливим аспектом державної політики в умовах сучасних глобальних викликів і внутрішніх трансформацій. Таблиця 1.3 демонструє, що національне законодавство України

створює багатовимірне нормативне підґрунтя для реалізації ключових принципів митної безпеки. У ній прослідковується системна спроба гармонізувати українські підходи до митного контролю з міжнародними стандартами, водночас зберігаючи пріоритет державного суверенітету та захисту національних інтересів.

Кожен із представлених принципів виконує окрему, але взаємодоповнювальну функцію в структурі митної безпеки. Так, принцип законності забезпечує нормативну визначеність і правову послідовність митних процедур, тоді як державний контроль акцентує на інституційному моніторингу товаропотоків через митний кордон. Принцип прозорості, хоч і реалізується фрагментарно, закладає основи для підвищення довіри бізнесу до державних структур. У свою чергу, баланс інтересів і взаємодія з міжнародними організаціями вказують на спроби України зберігати динамічну рівновагу між інтеграційними процесами та внутрішньою безпекою.

Окремо слід підкреслити важливість принципів протидії контрабанді та запровадження ризик-орієнтованого підходу, які засвідчують переорієнтацію митної служби з репресивної моделі на аналітично-превентивну. Водночас чинне законодавство демонструє певні інституційні та інфраструктурні прогалини: недостатню автоматизацію, неузгодженість норм, обмежену спроможність аналітичних систем. Зокрема, загрози, пов'язані з переміщенням товарів подвійного використання, вимагають поглиблення стратегічного та міжвідомчого контролю.

Таким чином, узагальнені принципи, зафіксовані у чинному правовому полі, створюють концептуальну основу для розвитку сучасної системи митної безпеки України. Проте ефективність їх реалізації безпосередньо залежить від цілісного підходу до вдосконалення інституційних механізмів, посилення міжнародної кооперації та цифрової трансформації митної інфраструктури. У майбутньому саме комплексність, гнучкість та відкритість митної політики мають стати визначальними орієнтирами для досягнення сталого розвитку і національної безпеки [5, с. 255; 6, с. 22].

Таблиця 1.4 надає огляд інструментів, що використовуються для забезпечення митної безпеки України. Вона розкриває призначення та ключові переваги кожного з інструментів, спрямованих на підвищення ефективності митного контролю [7, с. 8].

Таблиця 1.4 – Інструменти забезпечення митної безпеки України

Інструмент	Призначення	Ключові переваги
Система управління ризиками	Визначення ризикованих операцій та об'єктів контролю.	Швидке виявлення шахрайських схем та мінімізація порушень.
Митний пост-аудит	Контроль дотримання митного законодавства після випуску товарів.	Виявлення порушень після митного оформлення.
Попереднє електронне інформування	Отримання інформації про вантаж до його прибуття.	Підвищення ефективності митного контролю та безпеки.
Система контролю імпорту (ICS)	Автоматизація контролю імпорту для підвищення безпеки торгівлі.	Зменшення ймовірності незаконного ввезення товарів.
Система контролю експорту (ECS)	Забезпечення контролю за експортними операціями.	Покращення контролю за стратегічним експортом.
Автоматизована система аналізу ризиків (CRMS)	Обмін інформацією про митні ризики між країнами.	Сприяє міжнародному обміну даними для боротьби з порушеннями.

Джерело: складено автором на основі [6, с.22; 7, с. 8]

Інструменти забезпечення митної безпеки України, представлені в таблиці 1.4, є основою для ефективного функціонування митної системи, оскільки вони сприяють підвищенню прозорості та безпеки зовнішньоекономічної діяльності. Використання таких інструментів, як система управління ризиками, митний пост-аудит та попереднє електронне інформування, дозволяє митним органам швидко і ефективно виявляти шахрайські схеми та порушення, що знижує рівень ризику для економіки країни.

Автоматизовані системи контролю імпорту та експорту (ICS і ECS) роблять процес митного контролю значно ефективнішим, зменшуючи ймовірність незаконного ввезення товарів і забезпечуючи належний моніторинг стратегічного експорту. Інтеграція автоматизованих систем, таких як CRMS, сприяє не тільки поліпшенню внутрішнього митного контролю, але й покращенню міжнародного співробітництва між країнами, що є важливим для глобальної боротьби з митними порушеннями та контрабандою [7, с. 8].

Отже, використання цих інструментів дозволяє Україні створювати більш прозору і безпечну митну систему, що сприяє економічному розвитку та інтеграції в міжнародні торгові відносини. Впровадження та постійне вдосконалення таких технологій є необхідною умовою для досягнення високого рівня митної безпеки в країні та на міжнародній арені.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що забезпечення митної безпеки України ґрунтується на комплексному підході, який включає організаційні засади, принципи, структуру органів та інструменти контролю. Важливу роль у цьому процесі відіграють як внутрішні органи, так і ефективна співпраця з міжнародними структурами, що сприяє гармонізації митного законодавства і підвищенню рівня безпеки в зовнішньоекономічній діяльності. Впровадження сучасних технологій, таких як автоматизовані системи аналізу ризиків і електронне інформування, значно покращує процес митного контролю, дозволяючи швидко виявляти порушення і знижувати ризики для національної економіки.

1.2. Нормативно-правове регулювання митної безпеки в Україні

Митна безпека є важливим елементом національної безпеки України, оскільки вона охоплює питання контролю за зовнішньоекономічною діяльністю, запобігання порушенням митних правил, боротьби з контрабандою та забезпеченням економічної стабільності. З метою ефективного управління митною діяльністю та захисту національних інтересів, в Україні розроблено низку нормативно-правових актів, які регулюють організацію та функціонування митної системи. Ці акти встановлюють правові основи для митного контролю, визначають механізми для боротьби з митними правопорушеннями, а також забезпечують правову основу для зовнішньоекономічної діяльності та національної безпеки.

Огляд основних нормативно-правових актів, що регулюють митну безпеку в Україні наведений в табл. 1.5. [8, с. 5].

Таблиця 1.5 – Нормативно-правове регулювання митної безпеки України

№	Назва нормативно-правового акта	Основні положення	Дата прийняття	Орган, що прийняв акт
1	Митний кодекс України [9]	Визначає правові засади митного регулювання, встановлює правила митного контролю, оформлення, відповідальності за порушення правил.	13.03.2012	Верховна Рада України
2	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [10]	Визначає принципи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, включаючи митне регулювання та контроль.	16.04.1991	Верховна Рада України
3	Закон України «Про державну митну службу України» [11]	Регулює організаційні засади функціонування митної служби, її повноваження у сфері митної безпеки.	02.10.2019	Верховна Рада України
4	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення митного контролю та оформлення товарів» [12]	Установлює процедури митного контролю та оформлення із застосуванням вантажної митної декларації.	21.05.2012	Кабінет Міністрів України
5	Закон України «Про приватизацію державного майна» [13]	Хоча не є профільним митним актом, впливає на процедури митного оформлення приватизованих об'єктів.	18.01.2018	Верховна Рада України
6	Закон України «Про національну безпеку України» [14]	Визначає митну безпеку як елемент національної безпеки, закладає правові основи політики у сфері безпеки.	21.06.2018	Верховна Рада України
7	Закон України «Про санкції» [15]	Регламентує порядок застосування санкцій у сфері зовнішньої торгівлі та митного контролю з метою захисту національних інтересів.	14.08.2014	Верховна Рада України
8	Постанова КМУ «Про затвердження Порядку застосування ризик-орієнтованої системи митного контролю» [16]	Визначає механізм застосування ризикоорієнтованого підходу в митному контролі, критерії оцінювання ризиків.	23.10.2013	Кабінет Міністрів України
9	Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки України» [17]	Закріплює стратегічний курс держави на зміцнення митної безпеки як складової нацбезпеки, визначає завдання митної політики.	14.09.2020	Президент України
10	Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення...» [18]	Установлює спеціальні митні процедури щодо товарів військового і подвійного призначення, механізми запобігання їх незаконному переміщенню.	20.02.2003	Верховна Рада України

Джерело: систематизовано та складено автором

Нормативно-правова база є фундаментальним елементом системи митної безпеки держави, що визначає межі повноважень, механізми реалізації контролю та забезпечує єдність дій органів влади в умовах зовнішніх викликів. Як демонструє таблиця 1.5, українське законодавство сформувало багаторівневу систему регулювання митної сфери, що охоплює як профільні кодекси та закони, так і підзаконні акти й стратегічні документи. Комплексне охоплення питань – від організації митної служби до ризик-орієнтованого контролю та санкційної політики – свідчить про спробу інтегрувати митну безпеку в загальну архітектуру економічної та національної безпеки.

Кожен із документів виконує свою функціональну роль: Митний кодекс України [9] та Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [10] задають загальні принципи регулювання зовнішньоторговельних потоків; Закон України «Про державну митну службу України» [11] та Закон України «Про національну безпеку України» [14] деталізують організаційно-інституційні аспекти; Постанова КМУ від 21.05.2012 [12] та Постанова КМУ від 23.10.2013 [16] запроваджують технічні механізми контролю – оформлення вантажів та впровадження системи управління ризиками відповідно. Особливе місце займають нормативні акти, пов'язані із безпековими аспектами: Закон України «Про санкції» [15], Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки» [17] та Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [18], які набувають особливої ваги в умовах війни та глобальної нестабільності.

Попри наявність розгалуженої нормативної структури, її ефективність у практичному застосуванні значною мірою залежить від узгодженості, прозорості та динамічності. Законодавчі колізії, надмірна бюрократизація, а також затримки у цифровій трансформації митних процедур залишаються ключовими проблемами, що стримують повноцінну імплементацію багатьох положень. Крім того, деякі акти, хоч і чинні, морально застарілі та потребують актуалізації відповідно до стандартів ЄС та ВМО.

Таким чином, нормативно-правове регулювання митної безпеки України утворює складну, проте цілісну правову конструкцію, здатну забезпечити адаптивність митної системи до зовнішніх ризиків. Пріоритетом подальшого розвитку має стати не лише наповнення законодавства новими положеннями, а й системне вдосконалення механізмів реалізації норм, їх інтеграція з міжнародною правовою практикою та посилення міжвідомчої координації у сфері безпеки та митного контролю.

Огляд основних міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють митну безпеку, а також їх значення для української митної системи представлений в табл. 1.6. Вона охоплює ключові угоди та конвенції, які допомагають

стандартизувати митні процедури, гармонізувати митні політики і знижувати ризики у міжнародній торгівлі. Ці міжнародні документи є основою для вдосконалення національної митної безпеки та її інтеграції в глобальну економіку [19, с. 65].

Таблиця 1.6 – Міжнародне нормативно-правове регулювання митної безпеки України

Нормативно-правовий акт	Основні положення	Значення для митної безпеки
Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція, 1973) [20]	Спрямована на гармонізацію митних процедур для прискорення міжнародної торгівлі.	Дозволяє адаптувати митні процедури до міжнародних стандартів.
Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО (2005) [21]	Регулює міжнародні стандарти митного контролю, управління ризиками.	Сприяє створенню єдиних стандартів безпеки в міжнародній торгівлі.
Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі (2013) [22]	Спрямована на усунення бюрократичних бар'єрів у міжнародній торгівлі.	Зменшує ризики шахрайства та контрабанди шляхом стандартизації процедур.
Митний кодекс Європейського Союзу (2016) [23]	Визначає баланс між митним контролем і спрощенням процедур у межах ЄС.	Встановлює вимоги для гармонізації митних процедур з європейськими стандартами.

Джерело: систематизовано та складено автором

Міжнародне нормативно-правове регулювання митної безпеки України, яке включає низку ключових актів, відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності та безпеки митних процедур. Кожен з перелічених нормативно-правових актів не лише встановлює вимоги щодо митного контролю та спрощення процедур, а й активно сприяє інтеграції України у світову торгівлю, враховуючи міжнародні стандарти.

Зокрема, Киотська конвенція 1973 року [20] спрямована на гармонізацію митних процедур, що дозволяє значно пришвидшити обіг товарів через митні кордони і адаптувати внутрішні процедури України до світових стандартів. Це створює підґрунтя для зменшення бюрократичних перешкод і полегшення міжнародної торгівлі.

Рамкові стандарти безпеки ВМО [21], розроблені у 2005 році, визначають глобальні вимоги до митного контролю та управління ризиками. Вони

забезпечують базу для формування єдиного підходу до безпеки міжнародної торгівлі, що дає змогу краще контролювати товарні потоки і зменшити ризики шахрайства та контрабанди.

Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі [22], укладена у 2013 році, фокусується на усуненні надмірних бюрократичних бар'єрів, що також має вирішальне значення для зниження митних ризиків і прискорення обігу товарів через кордони.

Митний кодекс Європейського Союзу [23] 2016 року, в свою чергу, забезпечує оптимальний баланс між ефективним контролем та спрощенням митних процедур, зокрема у межах ЄС, що дає змогу інтегрувати українські митні практики з європейськими стандартами.

Отже, ці міжнародні акти формують основу для створення ефективної системи митної безпеки України, яка сприяє не лише захисту економічних інтересів держави, але й розвитку міжнародної торгівлі, забезпечуючи високий рівень відповідності світовим стандартам [19, с. 65].

Узагальнюючи, нормативно-правове регулювання митної безпеки України має критичне значення для забезпечення ефективного контролю за зовнішньоекономічною діяльністю, боротьби з контрабандою та захисту національних інтересів. Розроблені в Україні законодавчі та підзаконні акти, такі як Митний кодекс [8], Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» [24], та інші, визначають правові основи функціонування митної системи та сприяють впровадженню міжнародних стандартів. Зокрема, міжнародні нормативно-правові акти, включаючи Кіотську конвенцію [20] та угоди СОТ [22], гармонізують митні процедури, зменшують бар'єри у торгівлі та забезпечують підвищену безпеку у міжнародних економічних відносинах. Ці нормативні документи створюють основу для інтеграції України у світову економіку, сприяючи ефективному функціонуванню митних процедур та розвитку міжнародної торгівлі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

2.1. Визначення та характеристика основних індикаторів та показників, що характеризують митну безпеку в Україні

Митні надходження є важливою складовою частиною фінансової системи країни, яка безпосередньо пов'язана з митною безпекою. Залучення цих коштів до державного бюджету залежить від ефективності митного контролю та здатності митної системи забезпечувати належний рівень захисту економічних інтересів країни. Структура митних надходжень дозволяє оцінити, як митні органи справляються з завданнями з боротьби з контрабандою, забезпеченням законності в зовнішньоекономічній діяльності, а також ефективністю податкового та митного контролю. Аналіз динаміки митних надходжень дозволяє зрозуміти вплив змін у митній політиці, міжнародних угодах і зовнішньоекономічних умовах на загальний стан митної безпеки країни.

З метою оцінки динаміки митної безпеки України в умовах зовнішньоекономічної нестабільності та війни доцільним є аналіз структури митних надходжень до державного бюджету. Митні платежі є важливою складовою фіскальної функції держави, а їх обсяг і структура відображають ефективність роботи митних органів, рівень зовнішньої торгівлі, зміни у податковій політиці та загальний економічний клімат у країні. Таблиця 2.1 ілюструє динаміку основних видів митних надходжень — податку на додану вартість (ПДВ), акцизного податку та мита — за період 2019–2024 років, що дозволяє простежити зміни у структурі надходжень під впливом пандемії COVID-19, повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році та часткового відновлення економічної активності у 2024 році [25-30].

Таблиця 2.1 – Структура надходжень митних платежів до державного бюджету України протягом 2019–2024 рр.

Показники / Роки	2019 (млн дол.)	%	2020 (млн дол.)	%	2021 (млн дол.)	%	2022 (млн дол.)	%	2023 (млн дол.)	%	2024 (млн дол.)	%
Загальна сума митних надходжень	14 550,6	100,0	13 454,9	100,0	17 933,7	100,0	9 231,5	100,0	6 595,9	100,0	15 778,7	100,0
ПДВ	11 191,6	76,9	10 141,7	75,4	13 930,2	77,7	7 782,0	84,3	5 237,7	79,4	11 306,7	71,6
Акцизний податок	2 198,6	15,1	2 204,8	16,4	2 657,1	14,8	726,0	7,9	781,4	11,9	2 579,2	16,4
Мито	1 160,4	8,0	1 108,4	8,2	1 346,4	7,5	723,5	7,8	576,8	8,7	1 892,8	12,0

Джерело: складено автором на основі [25-30]

Аналіз динаміки структури митних надходжень до державного бюджету України у 2019–2024 роках дозволяє виокремити кілька ключових етапів трансформації митної системи та її фіскальної ефективності в умовах кризових і посткризових впливів. Даний період охоплює як докризову стабільність (2019), період глобальної пандемії COVID-19 (2020), фази економічного відновлення (2021), так і катастрофічне падіння митних надходжень внаслідок повномасштабного воєнного вторгнення РФ у 2022 році з подальшою спробою стабілізації у 2023–2024 роках.

У 2020 році, на тлі пандемії, обсяг митних надходжень зменшився на 7,5%, що обумовлено зниженням імпортного попиту, збоєм у глобальних ланцюгах постачання та введенням обмежувальних заходів у сфері торгівлі. Показники 2021 року зафіксували зростання на 33,3% — результатом часткового економічного відновлення, збільшення обсягів імпорту та розширення споживчого попиту. Водночас 2022 рік став поворотним у негативному сенсі: митні надходження скоротилися майже вдвічі (на 48,5%), зумовлено припиненням імпортних операцій в окремих регіонах, фізичним знищенням митної інфраструктури, порушенням логістики, а також зменшенням внутрішнього споживання в умовах війни. У 2023

році тенденція до зниження збереглася — загальна сума надходжень становила лише 6,6 млрд дол. США, що свідчить про критичне зменшення фіскального потенціалу митної системи [25-30].

Водночас у 2024 році спостерігається позитивна динаміка: митні надходження зросли до 15,8 млрд дол. США, перевищивши показник попереднього року на понад 139%. Це зростання може бути інтерпретоване як результат адаптації митної політики до нових умов, зокрема через цифровізацію процедур, оновлення нормативно-правової бази, збільшення прозорості митного оформлення та часткове відновлення імпоротної активності. Зростання митних надходжень у 2024 році також стало наслідком покращення адміністрування податків, боротьби з контрабандою, оновлення програм управління ризиками та активного залучення аналітичних інструментів у роботі митної служби.

У структурі надходжень протягом усього періоду переважає податок на додану вартість (ПДВ), що формує в середньому понад 75% митних платежів. Це свідчить про вразливість державного бюджету до коливань у споживанні та обсягах імпорту. Частка ПДВ у 2024 році зменшилася до 71,6%, що свідчить про зміщення акцентів у фіскальній структурі та зростання питомої ваги інших складових — зокрема акцизного податку (16,4%) та ввізного мита (12%). Таке зміщення може бути пов'язане як зі зміною структури імпортованих товарів, так і з покращенням контролю за підакцизними товарами, що традиційно вважаються чутливими до тінізації.

Акцизні надходження у 2024 році досягли 2,58 млрд дол. США — максимального значення за весь досліджуваний період. Це відображає зростання імпорту тютюнових, алкогольних та паливно-мастильних товарів, які є основними джерелами акцизних платежів. Мито також продемонструвало позитивну динаміку, що свідчить про розширення імпоротної бази оподаткування та певну ефективність тарифної політики. Водночас у 2022–2023 роках частка мита зменшувалась, що пояснюється як пільговим режимом для гуманітарного та критичного імпорту, так і загальним спадом імпортних операцій [25-30].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що структура митних надходжень України за 2019–2024 роки зазнала істотних змін, зумовлених як глобальними економічними потрясіннями, так і викликами війни. Відновлення позитивної динаміки у 2024 році є ознакою поступового посилення митної безпеки та зростання ролі митних органів у забезпеченні макрофінансової стабільності країни. Подальше підвищення фіскальної ефективності митної системи потребує збереження курсу на цифрову трансформацію, посилення контролю, інтеграцію з міжнародними інформаційними системами та розвиток інституційної спроможності митних органів в умовах воєнного та повоєнного періодів.

Аналіз показників митної безпеки України є важливим інструментом для оцінки ефективності роботи митних органів, а також для визначення тенденцій у забезпеченні безпеки зовнішньоекономічної діяльності. Митна безпека охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на запобігання порушенням митних правил, боротьбу з контрабандою, а також на забезпечення ефективного та швидкого митного оформлення. Збір і аналіз аналітичних показників дає можливість виявити слабкі місця у митній системі, вдосконалити процеси контролю та митного оформлення, а також вжити необхідних заходів для покращення ситуації на митних постах і захисту економічних інтересів держави [25-30].

Таблиця 2.2 надає аналітичні показники митної безпеки України за період з 2019 по 2024 роки. Вона включає такі важливі параметри, як кількість виявлених порушень митних правил, сума накладених штрафів, кількість конфіскованих товарів, а також рівень автоматизації митного оформлення [25-30].

Таблиця 2.2 – Аналітичні показники митної безпеки України, 2019–2024 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1	2	3	4	5	6	7
Кількість виявлених порушень митних правил (шт.)	4 350	4 832	5 210	6 085	6 932	9 409
Сума накладених штрафів (млн грн)	75,2	87,5	102,3	132,7	158,9	86,0
Кількість конфіскованих товарів (тонн)	21,7	25,4	32,1	45,6	50,8	62,3
Кількість виявлених випадків контрабанди (шт.)	298	320	387	452	521	458
Сума конфіскованої контрабанди (млн грн)	48,9	55,8	67,4	83,2	96,5	567,0

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5	6	7
Рівень автоматизації митного оформлення (%)	65	72	78	85	90	95
Кількість перевірених вантажів (тис. шт.)	170,2	182,3	195,7	210,5	223,1	235,0
Час митного оформлення (години)	8,1	7,5	6,8	5,4	4,9	3,3

Джерело: складено автором на основі [25-30]

Аналіз динаміки ключових аналітичних показників митної безпеки України за 2019–2024 роки дозволяє зробити низку концептуальних висновків щодо ефективності функціонування митної системи в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Представлені в таблиці 2.2 дані свідчать про складну еволюцію митного контролю, де системні реформи, цифровізація та управління ризиками поступово посилюють ефективність державної митної політики попри надзвичайно високі зовнішні виклики — пандемію COVID-19, повномасштабну війну, руйнування логістичної інфраструктури та тінізацію економіки.

У 2024 році зафіксовано рекордне зростання кількості виявлених порушень митних правил — 9 409 випадків, що на 35,7% більше, ніж у 2023 році. Така динаміка, з одного боку, свідчить про зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності, а з іншого — про підвищення результативності аналітичних та інспекційних механізмів митниці. Разом із цим, відбулося зменшення загальної суми накладених штрафів до 86 млн грн, що може бути пов’язане як із зниженням середньої суми стягнень, так і з переорієнтацією митних органів на превентивні заходи замість виключно фіскальних санкцій. Натомість сума конфіскованої контрабанди різко зросла до 567 млн грн, що може свідчити про підвищення якості цільового контролю та збільшення вартості незаконно переміщуваних товарів.

Важливим індикатором модернізації митної системи є рівень автоматизації митного оформлення, який у 2024 році досяг 95%. Такий результат є свідченням успішної імплементації цифрових інструментів — від попереднього електронного інформування до впровадження системи аналізу ризиків і спрощеного транскордонного обміну даними. Це безпосередньо вплинуло на зниження часу митного оформлення — до 3,3 годин у середньому, що є найкращим показником за аналізований період. Таке скорочення є не лише показником технологічного

прогресу, а й чинником підвищення довіри бізнесу до митних процедур та зменшення корупційних ризиків [25-30].

Кількість перевірених вантажів також продовжує зростати: у 2024 році вона становила 235 тис. одиниць, що демонструє збалансований підхід до контролю — з одного боку, не перешкоджаючи зовнішній торгівлі, з іншого — забезпечуючи охоплення високоризикових категорій імпорту. Зниження кількості виявлених випадків контрабанди (до 458) на фоні зростання суми конфіскованих товарів засвідчує зростання ефективності вибіркової перевірки і спрямування ресурсів на найбільш небезпечні правопорушення [25-30].

Отже, показники 2024 року демонструють зрушення від кількісного підходу до якісного контролю в системі митної безпеки. У поєднанні з активною цифровізацією та міжнародною співпрацею це створює передумови для переходу від реактивної до проактивної моделі митного адміністрування. Разом з тим, високі ризики, пов'язані з контрабандною діяльністю, гібридними загрозами та нестабільністю зовнішньоторговельного середовища, вимагають постійного посилення аналітичної та технічної спроможності митних органів України.

Узагальнюючи результати, слід відзначити, що динаміка митних надходжень і аналітичних показників за 2019–2024 роки чітко відображає трансформаційні процеси у сфері митної безпеки України в умовах глибоких кризових впливів. Попри пандемію, війну та економічну нестабільність, митна система продемонструвала здатність до адаптації через цифровізацію, впровадження ризикоорієнтованих механізмів і зростання автоматизації процедур. У 2024 році зафіксовано позитивні зрушення – рекордне зростання надходжень, інтенсивне виявлення порушень і скорочення часу оформлення вантажів, що свідчить про підвищення ефективності митного адміністрування. Водночас зростання суми конфіскованої контрабанди та збільшення кількості перевірених вантажів підтверджують активізацію боротьби з тіньовими потоками. Ці тенденції вказують на поступове посилення митної безпеки як елемента національної економічної стабільності та стратегічної стійкості держави.

2.2. Оцінка сучасного стану митної безпеки України

За останні роки Україна стикалася з низкою викликів, які вплинули на стан митної безпеки. Зокрема, війна, політичні та економічні кризи, а також зміни в міжнародній торгівлі поставили нові вимоги до митної політики та механізмів контролю. У зв'язку з цим важливо здійснити комплексну оцінку сучасного стану митної безпеки країни, проаналізувати ефективність діючих інструментів митного контролю, а також визначити основні загрози і можливості для вдосконалення цієї сфери.

Митна безпека охоплює різні аспекти, включаючи ефективність митного контролю, боротьбу з контрабандою, захист економічних інтересів держави, інформаційну безпеку в митній сфері та стабільність митних надходжень до державного бюджету. В таблиці 2.3 представлені ключові напрями оцінки митної безпеки, зокрема, визначено сучасний стан, існуючі проблеми та можливі перспективи для удосконалення митної системи України. Ця інформація дозволяє не лише оцінити поточну ситуацію, але й сприяє формуванню рекомендацій для подальшого вдосконалення митної безпеки в умовах глобальних та внутрішніх викликів [29].

Таблиця 2.3 – Напрями оцінки сучасного стану митної безпеки України

№	Напрямок оцінки	Характеристика сучасного стану	Проблеми	Перспективи удосконалення
1	2	3	4	5
1	Ефективність митного контролю	Посилення процедур ризикоорієнтованого митного контролю, запровадження скануючих систем на кордоні	Недостатня кількість сучасного обладнання, корупційні ризики	Розширення автоматизації процедур, запровадження електронного контролю
2	Боротися з контрабандою	Підвищення виявлення порушень завдяки аналітичним інструментам	Організована контрабанда через митні пости	Розвиток співпраці з міжнародними структурами (WCO, OLAF)
3	Захист економічних інтересів	Наближення митної політики до стандартів ЄС, оновлення тарифної політики	Незбалансованість окремих митних ставок, зниження вартості товарів	Гармонізація тарифів і процедур відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5
4	Інформаційна безпека в митній системі	Впровадження електронного документообігу, використання Системи управління ризиками (AIC «Єдине вікно»)	Кіберзагрози, ризик витоку конфіденційної інформації	Розвиток кібербезпеки, посилення захисту інформаційних ресурсів
5	Митні надходження до бюджету	Забезпечено стабільний рівень надходжень: у 2023 р. – понад 400 млрд грн	Залежність від імпорту, скорочення обсягів через війну	Диверсифікація економіки та підтримка експорту

Джерело: складено автором на основі [29]

Оцінка сучасного стану митної безпеки України, як показано у таблиці 2.3, демонструє значний прогрес у розвитку митної системи країни, однак також вказує на ряд серйозних проблем, які потребують термінового вирішення для забезпечення належного рівня безпеки та ефективності функціонування митних органів.

Перше важливе напрямок — ефективність митного контролю, де спостерігається значне покращення завдяки впровадженню ризикоорієнтованого підходу та сучасних скануючих систем. Проте недостатня кількість сучасного обладнання і корупційні ризики залишаються основними бар'єрами. Перспективи удосконалення полягають у розширенні автоматизації митних процедур, що значно зменшить людський фактор та знизить рівень корупційних проявів.

У боротьбі з контрабандою митні органи змогли покращити виявлення порушень завдяки використанню аналітичних інструментів. Однак організована контрабанда через митні пости залишається значною проблемою. Тут перспективою є розвиток співпраці з міжнародними митними структурами, такими як WCO та OLAF, що сприятиме підвищенню ефективності боротьби з незаконним ввезенням товарів.

Захист економічних інтересів країни вимагає гармонізації митної політики з європейськими стандартами, зокрема через наближення тарифної політики до вимог ЄС. Проте існуюча незбалансованість митних ставок та зниження вартості товарів можуть призвести до фінансових втрат для бюджету. Тому важливим є

вдосконалення тарифних процедур, що має відображати вимоги Угоди про асоціацію з ЄС та сприяти більш справедливому митному регулюванню.

Що стосується інформаційної безпеки митної системи, значним досягненням стало впровадження електронного документообігу та Системи управління ризиками, однак кіберзагрози та ризики витоку конфіденційної інформації залишаються серйозними викликами. Для їх подолання необхідно посилити кібербезпеку та захист інформаційних ресурсів, що є особливо важливим в умовах цифровізації митних процедур.

Ще однією важливою складовою митної безпеки є забезпечення стабільних митних надходжень до бюджету. Проте високий рівень залежності від імпорту та зниження обсягів зовнішньої торгівлі через війну ставлять під загрозу стабільність доходів. Тому необхідно розглядати можливість диверсифікації економіки та підтримки експорту як стратегічний крок для стабілізації митних надходжень [29].

Таким чином, аналіз сучасного стану митної безпеки України вказує на важливі досягнення, однак також підкреслює потребу в подальшому удосконаленні митних процесів, зокрема через модернізацію обладнання, поліпшення міжнародної співпраці та зміцнення кібербезпеки. Для забезпечення належного рівня митної безпеки в Україні необхідно впроваджувати новітні технології, удосконалювати тарифні та контрольні процедури, а також підвищувати рівень автоматизації для зменшення корупційних ризиків та підвищення ефективності роботи митних органів.

Таблиця 2.4 надає детальну інформацію щодо основних показників митної безпеки України протягом 2019–2023 років. Вона відображає зміни в технічному оснащенні митних постів, процесах цифровізації, боротьбі з контрабандою, а також вплив міжнародної технічної допомоги на розвиток митної інфраструктури [25-30].

Таблиця 2.4 – Показники оцінки митної безпеки України у 2019–2024 рр.

№	Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Динаміка 2024/2023, %	Коментар
1	Кількість скануючих систем на митних постах (одиниць)	38	40	42	44	50	75	+50,0%	Значне збільшення технічного оснащення завдяки міжнародній допомозі та модернізації інфраструктури.
2	Питома вага електронних декларацій (%)	68%	74%	81%	88%	91%	95%	+4,4%	Подальша цифровізація митних процедур та впровадження нових ІТ-рішень.
3	Середній обсяг одного випадку контрабанди (млн грн)	0,16	0,17	0,17	0,18	0,19	0,20	+5,3%	Зростання середньої вартості виявлених контрабандних товарів.
4	Частка міжнародної технічної допомоги в розвитку митної інфраструктури (%)	2,3%	2,7%	3,5%	4,1%	5,2%	6,5%	+25,0%	Посилення підтримки реформ з боку міжнародних партнерів.
5	Кількість службових розслідувань щодо корупції в митниці (шт.)	108	120	134	189	211	230	+9,0%	Посилення антикорупційних заходів та внутрішнього контролю.

Джерело: складено автором на основі [25-30]

Поглиблений аналіз даних, наведених у таблиці 2.4, дозволяє дійти висновку про поступову, але системну трансформацію митної системи України у напрямі зміцнення її функціональної спроможності, технічного потенціалу та інституційної прозорості в умовах складної безпекової ситуації. Одним із найяскравіших свідчень цього процесу є зростання кількості скануючих систем на митних постах на 50% у 2024 році порівняно з попереднім роком, що є не лише ознакою посилення матеріально-технічної бази, а й результатом активного

залучення міжнародної технічної допомоги. Така модернізація інфраструктури забезпечує підвищення ефективності митного контролю, зменшення часу перевірок і покращення виявлення нелегальних товаропотоків, що є ключовим елементом сучасної митної безпеки [25-30].

Зростання питомої ваги електронних декларацій до 95% є ще одним критичним показником цифрової трансформації митної системи. Це свідчить про суттєве зменшення залежності від паперових процедур, що, в свою чергу, сприяє зниженню корупційних ризиків, покращенню швидкості обробки вантажів і посиленню довіри бізнесу до митного регулювання. Така тенденція відображає рух України у напрямі впровадження європейських стандартів управління митними процесами, зокрема згідно з Угодою про асоціацію з ЄС.

Варто відзначити також підвищення середньої вартості одного випадку контрабанди до 0,20 млн грн, що може свідчити про зміщення фокусу правоохоронних заходів у бік більш складних та масштабних схем порушень. Це, з одного боку, підтверджує підвищення аналітичної здатності митних органів, а з іншого — вказує на еволюцію загроз митній безпеці, що потребує подальшої спеціалізації персоналу та впровадження сучасних технологій прогнозування ризиків.

Окрему увагу заслуговує зростання частки міжнародної технічної допомоги у розвитку митної інфраструктури — з 2,3% у 2019 році до 6,5% у 2024 році. Така динаміка демонструє не лише посилення координації між Україною та партнерами (ЄС, WCO, USAID тощо), але й визнання прогресу в реформуванні митної сфери на міжнародному рівні. Це створює нові можливості для залучення інвестицій, обміну кращими практиками та інтеграції до глобальних митних інформаційних систем.

Однак, попри досягнення, кількість службових розслідувань щодо корупційних порушень у митниці залишається високою і зростає — у 2024 році вона досягла 230 випадків. Цей факт засвідчує, що проблема внутрішньої доброчесності залишається актуальною. Водночас така тенденція може інтерпретуватися як результат активізації механізмів внутрішнього контролю,

зокрема службових перевірок, впровадження інструментів анонімного повідомлення про порушення, а також впливу зовнішнього тиску з боку громадськості та міжнародних партнерів [25-30].

У підсумку, таблиця 2.4 комплексно ілюструє динамічне зростання технічної, цифрової та антикорупційної складової митної безпеки України. Ці зрушення свідчать про перехід від традиційної бюрократизованої системи до більш гнучкої, цифрово-орієнтованої та партнерської моделі управління митними ризиками, що є необхідною умовою для забезпечення економічної стабільності, інтеграції до європейського митного простору та ефективного реагування на сучасні виклики зовнішньої та внутрішньої безпеки.

Митна безпека України у 2024 році залишалася ключовим напрямом державної політики, зокрема в умовах триваючого воєнного стану. Основні виклики включали боротьбу з контрабандою, адаптацію митної політики до умов воєнного часу та забезпечення стабільності бюджетних надходжень. Державна митна служба України (Держмитслужба) вживала заходи для оптимізації митного контролю, підвищення ефективності адміністрування платежів та цифровізації процесів.

У 2024 році митні платежі залишилися одним із головних джерел доходів державного бюджету. За попередніми даними, обсяг надходжень становив 459,7 млрд грн, що відповідає 94,4% від планового показника. Порівняно з 2023 роком, доходи від митниці зросли, що пояснюється посиленням контролю за митною вартістю товарів та оптимізацією процедур розмитнення.

Водночас сума звільнень від митних платежів у 2024 році зменшилася на 5,6 млрд грн порівняно з попереднім роком і склала 173,8 млрд грн. Це пов'язано з переглядом пільгового оподаткування та введенням обмежень на безмитне ввезення окремих категорій товарів [29].

Суттєвими факторами, що вплинули на стан митних надходжень, стали:

- Впровадження автоматизованих систем управління ризиками, які сприяли ефективнішому контролю за митною вартістю товарів.

- Посилення боротьби з контрабандою, що дозволило виявити значні порушення у сфері митного оформлення.
- Зміна логістичних маршрутів через блокування окремих ділянок кордону, що спричинило тимчасові перебої у розмитненні товарів.

Боротьба з контрабандою та митний контроль

Одним із пріоритетів Держмитслужби у 2024 році була боротьба з незаконним ввезенням товарів. Посилений контроль на пунктах пропуску дозволив виявити численні порушення, серед яких:

- Виявлено 576 випадків заниження митної вартості товарів.
- Додатково нараховано 9,3 млрд грн митних платежів за результатами перевірок.
- Проведено більше 2000 перевірок транспортних засобів, що перевозили ризикові товари [30].

Також у 2024 році впроваджено нову методику оцінки ризиків, що базується на аналізі історичних даних та автоматизованих алгоритмах перевірки митних декларацій.

Важливою складовою митної реформи у 2024 році стала подальша цифровізація процесів митного контролю. Було запроваджено:

- Єдиний митний рахунок, що дозволив скоротити час на оформлення платежів та підвищити прозорість фінансових операцій.
- Автоматизовану систему аналізу ризиків, яка забезпечила швидке виявлення підозрілих операцій.
- Інтеграцію баз даних з європейськими митними службами, що покращило контроль за рухом товарів через кордон.

Завдяки цим заходам середній час митного оформлення товарів скоротився на 25%, що позитивно вплинуло на бізнес-середовище та зовнішньоекономічну діяльність [29].

Отже, 2024 рік став важливим етапом у розвитку митної безпеки України. Держмитслужбі вдалося підвищити ефективність адміністрування митних платежів, зменшити рівень контрабанди та впровадити сучасні цифрові рішення.

Попри виклики, пов'язані з воєнним станом та нестабільністю міжнародних ринків, Україна зберегла контроль над митною сферою та зміцнила фінансову дисципліну.

Таким чином, результати свідчать про постійний прогрес митної системи України у боротьбі з правопорушеннями та контрабандою, а також у підвищенні ефективності митного оформлення. Ці зміни відображають позитивну динаміку в розвитку митної інфраструктури, інтеграції сучасних технологій і забезпеченні безпеки країни, що сприяє стабільності національної економіки та покращенню іміджу України на міжнародній арені.

Таблиця 2.5 надає огляд основних показників митної безпеки України у 2024 році, що дозволяє оцінити ефективність роботи митних органів та рівень розвитку митної інфраструктури в умовах змін у внутрішньоекономічній та зовнішньоекономічній ситуації [30].

Таблиця 2.5 – Оцінка сучасного стану митної безпеки України у 2024 році

№	Показник	Значення у 2024 році	Коментар
1	Загальна сума митних надходжень, млрд грн	430,5	Зростання на 5% порівняно з 2023 роком завдяки стабілізації імпорту та адміністрування.
2	Питома вага імпортного ПДВ у структурі митних надходжень, %	77,1%	ПДВ залишається ключовим джерелом наповнення державного бюджету через митні канали.
3	Обсяг конфіскованих товарів, тонн	55,2	Зростання виявленої незаконної продукції через зміцнення аналітичної роботи.
4	Кількість перевірених вантажів скануючими системами, тис. шт.	240,8	Результат підвищення частоти застосування сканерів у рамках ризикоорієнтованого контролю.
5	Частка високоризикових декларацій, відібраних на додаткову перевірку, %	12,4%	Відображає рівень ефективності системи аналізу ризиків при митному оформленні.
6	Обсяг припиненого незаконного переміщення підакцизних товарів, млн грн	462,7	Значне зростання через активізацію боротьби з тіньовими схемами постачання ПММ і алкоголю.
7	Кількість виявлених порушень при транзитних операціях (шт.)	418	Зростання порушень при транзиті через складність контролю за переміщенням у зоні бойових дій.
8	Частка митних постів, які пройшли міжнародну технічну сертифікацію, %	28%	Показник впровадження європейських технічних стандартів митного контролю.

Джерело: складено автором на основі [30]

Оцінка сучасного стану митної безпеки України за 2024 рік, представлена у таблиці 2.5, свідчить про поступове формування більш ефективної, проактивної та ризикоорієнтованої моделі митного адміністрування, адаптованої до умов воєнної економіки та викликів посткризового відновлення. Зростання загального обсягу митних надходжень до 430,5 млрд грн (+5% до 2023 року) демонструє не лише часткову стабілізацію імпорتنих потоків, а й вдосконалення інструментів податкового адміністрування та митного контролю. Водночас стабільно висока частка імпортного ПДВ (77,1%) свідчить про збереження високої фіскальної залежності бюджету від споживчого імпорту, що вимагає посилення диверсифікації джерел доходів [30].

Особливу увагу привертає активізація аналітичної функції митних органів: збільшення обсягу конфіскованих товарів (55,2 т) та припиненого незаконного переміщення підакцизних товарів (462,7 млн грн) вказує на зростання точності роботи систем управління ризиками та цільового інспектування. Аналогічно, високий рівень використання скануючих систем (240,8 тис. вантажів) свідчить про ефективну інтеграцію технологій в процеси контролю, що дозволяє оптимізувати навантаження на митні пости та зменшити час оформлення без втрати безпекових параметрів.

У 2024 році митна служба також зіткнулася з ускладненням контролю транзитних операцій: зафіксовано 418 випадків порушень, що значною мірою пояснюється бойовими діями, логістичними обмеженнями та високими ризиками у прикордонних зонах. Це підтверджує потребу в модернізації транзитного контролю та впровадженні цифрових рішень, зокрема супутникового моніторингу й електронного блокування маршрутів. Водночас частка декларацій, відібраних на додаткову перевірку (12,4%), демонструє, що система ризик-менеджменту працює вибірково та цілеспрямовано, що дозволяє мінімізувати адміністративне навантаження без втрати ефективності.

Варто окремо зазначити, що лише 28% митних постів пройшли міжнародну технічну сертифікацію, що підкреслює як наявні досягнення у впровадженні європейських стандартів, так і потребу у подальшій інфраструктурній та

інституційній модернізації. Цей показник є критично важливим для зміцнення довіри з боку міжнародних партнерів і інтеграції України в єдину митну систему ЄС [30].

Отже, узагальнені показники 2024 року свідчать про те, що митна система України переходить до нової фази функціонування, де цифрові технології, аналітичні інструменти, міжнародна кооперація та безпекова адаптація стають ключовими елементами стратегічного управління. Водночас збереження високого рівня ризиків, особливо в частині транзиту та тіньового обігу підакцизної продукції, вимагає подальшої концентрації зусиль на підвищенні інституційної стійкості та технологічного переозброєння митної служби.

Узагальнюючи, оцінка митної безпеки України за 2024 рік показує позитивний прогрес у розвитку митної інфраструктури та цифровізації процесів, зокрема завдяки збільшенню митних надходжень, високому рівню електронного оформлення декларацій та посиленню ризикоорієнтованого контролю. Однак, проблеми, такі як зростання контрабанди, організованих злочинних груп, корупції та обмеження інфраструктури, залишаються актуальними і вимагають подальшого вдосконалення митного контролю, модернізації митних постів та посилення антикорупційних заходів. Це дозволить забезпечити стабільність та ефективність митної системи України в умовах сучасних викликів.

2.3. Вплив зовнішньоекономічної діяльності на стан митної безпеки України

Зовнішньоекономічна діяльність є важливою складовою економічного розвитку кожної країни, оскільки вона визначає рівень взаємодії держави з іншими економіками, торговельні потоки, імпорту і експорту товарів та послуг. Для України, яка активно інтегрується в міжнародну економіку, зовнішньоекономічна діяльність має значний вплив на стан митної безпеки. Митна безпека, в свою чергу, забезпечує

захист економічних інтересів країни, запобігаючи незаконному переміщенню товарів через митний кордон, контрабанді, порушенням митних правил і захисту державного бюджету від ухилень від сплати митних платежів.

Таблиця 2.6 надає огляд основних аспектів митної безпеки України та оцінює, як зовнішньоекономічна діяльність впливає на ефективність митного контролю, боротьбу з митними правопорушеннями, захист національних економічних інтересів, інформаційну безпеку митної сфери та фінансову стабільність держави [29].

Таблиця 2.6 – Вплив зовнішньоекономічної діяльності на основні аспекти митної безпеки України

№	Аспект митної безпеки	Характер впливу зовнішньоекономічної діяльності	Розширений коментар
1	Контроль за переміщенням товарів	Зростання обсягів імпорту та експорту ускладнює ефективність митного контролю, підвищує навантаження на пункти пропуску, збільшує ризики контрабанди та митних правопорушень	Вимагає модернізації технічного оснащення митних постів, розширення інфраструктури, впровадження сучасних скануючих систем та засобів автоматичного контролю товарних потоків
2	Протидія митним правопорушенням	Активізація транскордонної торгівлі збільшує кількість порушень митних правил, зростає кількість спроб незаконного переміщення товарів через кордон	Необхідна розбудова системи обміну інформацією з митними адміністраціями інших країн, розширення практики спільних операцій та вдосконалення аналітичних систем оцінки ризиків
3	Захист національних економічних інтересів	Нерівноцінні умови міжнародної торгівлі, надання преференцій окремим країнам чи регіонам можуть призводити до зменшення конкурентоспроможності українських виробників	Потребує посилення інструментів торговельного захисту (запровадження антидемпінгових, спеціальних та компенсаційних мит), активного використання захисних заходів у межах СОТ
4	Інформаційна безпека митної сфери	Розвиток електронної комерції та цифровізації торгівлі створює додаткові ризики витоку даних і ускладнює виявлення нелегальних потоків товарів	Потребує розвитку інтелектуальних аналітичних платформ, впровадження систем обробки великих даних (Big Data) та технологій кібербезпеки у митній інфраструктурі
5	Фінансова стабільність держави	Преференційні торговельні угоди та зміна глобальних логістичних маршрутів можуть зменшити обсяги митних надходжень до державного бюджету	Потребує перегляду митної політики для мінімізації втрат бюджету, розробки компенсаторних механізмів і забезпечення збалансованості фінансової функції митної системи

Джерело: складено автором на основі [29]

Зовнішньоекономічна діяльність України має безпосередній вплив на ефективність митної безпеки, створюючи як нові можливості, так і виклики для митних органів. Збільшення обсягів імпорту та експорту, що є наслідком глобалізації та зміцнення міжнародних торгових відносин, ускладнює митний

контроль і підвищує навантаження на митні пункти пропуску. Це збільшує ризики контрабанди та митних правопорушень, що вимагає від України модернізації технічного оснащення митних постів, розширення інфраструктури, а також впровадження сучасних скануючих систем та автоматизованих засобів контролю товарних потоків. Водночас, високий рівень транскордонної торгівлі призводить до збільшення кількості порушень митних правил і незаконного переміщення товарів через кордон, що підвищує потребу в удосконаленні системи обміну інформацією з іншими країнами, активізації спільних операцій та впровадження передових аналітичних інструментів для оцінки митних ризиків.

Нерівноцінні умови міжнародної торгівлі, такі як надання преференцій окремим країнам чи регіонам, можуть знижувати конкурентоспроможність українських виробників на зовнішніх ринках. Це створює загрозу для національних економічних інтересів і вимагає посилення інструментів торговельного захисту, зокрема через запровадження антидемпінгових, спеціальних і компенсаційних мит. У межах СОТ необхідно активно використовувати захисні заходи для забезпечення рівних умов для українських виробників та попередження негативних економічних наслідків [29].

Інформаційна безпека митної сфери також зазнає впливу від розвитку електронної комерції та цифровізації торгівлі, що створює нові ризики, зокрема витік конфіденційних даних та ускладнення виявлення нелегальних потоків товарів. Це вимагає розвитку інтелектуальних аналітичних платформ, інтеграції сучасних систем обробки великих даних (Big Data) та запровадження технологій кібербезпеки у митній інфраструктурі для своєчасного виявлення загроз та захисту інформаційних ресурсів від потенційних атак.

Фінансова стабільність держави, в свою чергу, залежить від змін у глобальних торгових маршрутах та перегляду преференційних торговельних угод, що можуть призвести до зменшення обсягів митних надходжень. В умовах глобальної економічної нестабільності та зовнішніх викликів, таких як війна або зміни в міжнародних торгових умовах, необхідно переглядати митну політику для мінімізації втрат бюджету, розробляти компенсаторні механізми та забезпечувати

збалансованість фіскальної функції митної системи. Це включає розробку нових стратегій для стимулювання експорту, диверсифікацію економіки та запровадження нових митних процедур, що дозволить зменшити вплив зовнішніх змін на економічну ситуацію в країні [29].

Таким чином, вплив зовнішньоекономічної діяльності на митну безпеку України є багатограним і вимагає системного підходу до її вдосконалення. Митна безпека країни має бути адаптована до нових викликів, пов'язаних із зростанням обсягів торгівлі, розвитком нових технологій та змінами в міжнародних відносинах. Для цього необхідно активно модернізувати митну інфраструктуру, розвивати співпрацю з міжнародними організаціями, вдосконалювати методи боротьби з контрабандою та митними порушеннями, а також забезпечити ефективну інформаційну безпеку для збереження стабільності економічних надходжень і підтримки конкурентоспроможності країни на міжнародній арені.

Таблиця 2.7 висвітлює основні загрози митній безпеці України, з якими країна стикається в умовах зростаючої зовнішньоекономічної діяльності. У зв'язку з активізацією міжнародної торгівлі та розвитком нових транзитних маршрутів, Україна стикається з різноманітними викликами, такими як збільшення контрабанди, зловживання преференційними митними режимами, кіберзагрози, зовнішній політичний тиск та недостатня інтеграція в глобальну митну систему [29].

Таблиця 2.7 – Основні загрози митній безпеці України в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності

№	Загроза	Опис загрози	Розширений шлях мінімізації
1	2	3	4
1	Контрабанда та ухилення від митних платежів	Збільшення транзитних маршрутів та обсягів торгівлі спрощує можливості для нелегального переміщення товарів без сплати митних платежів	Потребує впровадження інтелектуальних систем СМАРТ-контролю, автоматизованих процедур сканування та проведення регулярних спільних митних операцій із сусідніми країнами
2	Використання преференційних режимів для зловживань	Деякі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності використовують недосконалості у сертифікації походження	Необхідно активізувати перевірку достовірності сертифікатів походження, застосовувати інструменти післямитного контролю,

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4
		товарів для ухилення від митних платежів	налагоджувати прямі зв'язки з митними органами торговельних партнерів
3	Кіберзагрози у митній сфері	Атаки на митні інформаційні системи можуть паралізувати процеси оформлення товарів, призвести до витоку чутливих даних	Потрібно збільшити інвестиції в кіберзахист митних систем, створити резервні сервери для безперебійної роботи та посилити моніторинг кіберзагроз
4	Зовнішній політичний тиск	Введення санкцій, торговельних обмежень або нестабільність у регіонах-партнерах може знижувати товаропотоки і впливати на митні надходження	Потрібно диверсифікувати зовнішньоекономічні зв'язки, активізувати укладення нових угод про вільну торгівлю, розробляти гнучкі адаптивні моделі зовнішньоторговельної політики
5	Недостатня інтеграція у світову митну систему	Відставання від міжнародних стандартів WCO (SAFE Framework, Кіотська конвенція) обмежує ефективність контролю та міжнародної взаємодії	Необхідно пришвидшити гармонізацію митних процедур із вимогами WCO, COT і ЄС, впровадити електронні транзитні системи та забезпечити підключення до міжнародних інформаційних платформ

Джерело: складено автором на основі [29]

Аналіз загроз митній безпеці України в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності, представлений у таблиці 2.7, виявляє численні виклики, які стоять перед митною системою країни, і підкреслює необхідність впровадження комплексних заходів для мінімізації цих загроз. Зростання обсягів зовнішньої торгівлі, активізація транскордонної торгівлі та збільшення транзитних потоків товарів створюють сприятливі умови для розвитку контрабанди та ухилення від митних платежів. Це, в свою чергу, ускладнює ефективність митного контролю і підвищує навантаження на митні пункти пропуску. Для боротьби з цими негативними тенденціями необхідно впроваджувати інтелектуальні системи СМАРТ-контролю, розширювати застосування автоматизованих скануючих систем та регулярно проводити спільні митні операції з сусідніми країнами. Ці заходи дозволять забезпечити більш точний і швидкий контроль за товарними потоками та значно знизити рівень порушень митних правил [29].

Окрім того, значна загроза для митної безпеки пов'язана з використанням преференційних митних режимів для зловживань. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності часто використовують недосконалості сертифікації походження товарів для ухилення від сплати митних платежів. Для запобігання цьому необхідно активно перевіряти достовірність сертифікатів походження, застосовувати інструменти післямитного контролю та налагоджувати прямі зв'язки з митними органами торговельних партнерів. Це допоможе значно зменшити обсяги зловживань і підвищити прозорість зовнішньоекономічної діяльності.

З новими викликами пов'язана також проблема кіберзагроз. Розвиток електронної комерції та цифровізація митних процесів відкривають нові ризики, такі як атаки на митні інформаційні системи, що можуть призвести до збоїв у митному оформленні та витоку чутливої інформації. З огляду на ці загрози, Україна повинна значно збільшити інвестиції в кіберзахист митних систем, створювати резервні сервери для забезпечення безперебійної роботи та посилювати моніторинг кіберзагроз. У цьому контексті необхідно також впроваджувати сучасні системи захисту від кібератак, зокрема технології великого даних (Big Data) для своєчасного виявлення і реагування на кіберзагрози.

Не менш важливою є зовнішня політична загроза, пов'язана з введенням санкцій та торговельних обмежень з боку інших країн або нестабільністю в країнах-партнерах. Це може призвести до зниження товаропотоків і, як наслідок, до зменшення митних надходжень до бюджету України. Для протидії цьому необхідно диверсифікувати зовнішньоекономічні зв'язки, активізувати укладання нових угод про вільну торгівлю, а також розробляти гнучкі адаптивні моделі зовнішньоторговельної політики, які дозволять Україні швидко реагувати на зміни в міжнародній ситуації та зберігати стабільність у митних надходженнях.

Крім того, недостатня інтеграція в світову митну систему, зокрема відставання від міжнародних стандартів WCO (SAFE Framework, Кіотська конвенція), обмежує ефективність митного контролю і міжнародної взаємодії. Для подолання цієї проблеми необхідно пришвидшити гармонізацію митних процедур з міжнародними стандартами, що забезпечить покращення взаємодії з митними

органами інших країн і підвищить ефективність митного контролю на міжнародному рівні. Впровадження електронних транзитних систем та забезпечення підключення до міжнародних інформаційних платформ дозволить швидко і точно обробляти дані про переміщення товарів через кордон, що в кінцевому підсумку позитивно позначиться на ефективності митної безпеки [29].

Таким чином, активізація зовнішньоекономічної діяльності створює для митної безпеки України як нові можливості, так і значні виклики. Зростання торговельних потоків і розвитку цифрових технологій вимагають впровадження сучасних інструментів контролю, посилення міжнародної співпраці та розвитку внутрішніх аналітичних систем. Тільки комплексний підхід, який включає модернізацію митної інфраструктури, боротьбу з контрабандою, кіберзагрозами та зовнішнім політичним тиском, дозволить зберегти високий рівень митної безпеки і забезпечити стабільність економічної ситуації в Україні.

Таблиця 2.8 надає огляд основних показників впливу зовнішньоекономічної діяльності на митну безпеку України в період з 2019 по 2024 роки. Вона відображає динаміку зовнішньої торгівлі товарами, зокрема обсягів експорту та імпорту, а також зміни в митному оформленні товарів, зокрема через електронне декларування та зниження термінів митного оформлення [29].

Таблиця 2.8 – Показники впливу зовнішньоекономічної діяльності на митну безпеку України у 2019–2024 роках

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Динаміка 2024/2019, %	Коментар
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Обсяг зовнішньої торгівлі товарами, млрд дол. США	103,4	99,8	140,1	119,0	131,3	112,3	+8,6%	Незважаючи на виклики, обсяг торгівлі у 2024 році зріс на 13% порівняно з 2023 роком.
Обсяг експорту товарів, млрд дол. США	49,2	49,0	68,1	44,1	53,7	41,6	-15,4%	Зниження експорту на 22,5% порівняно з 2023 роком через воєнні ризики та логістичні обмеження.

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Обсяг імпорту товарів, млрд дол. США	54,2	50,8	72,0	74,9	77,6	70,7	+30,5%	Незначне зниження імпорту на 8,9% порівняно з 2023 роком, що свідчить про стабілізацію внутрішнього попиту.
Кількість митних декларацій, тис. шт.	1 820	1 755	1 970	1 845	1 920	1 980	+8,8%	Зростання кількості декларацій на 3,1% порівняно з 2023 роком свідчить про активізацію зовнішньоекономічної діяльності.
Частка електронного декларування, %	86%	89%	91%	94%	96%	97%	+11 п.п.	Подальше впровадження цифрових сервісів сприяло зростанню частки електронного декларування.
Частка товарів, які оформлялися без фізичного огляду, %	58%	61%	65%	71%	75%	78%	+20 п.п.	Зменшення бюрократії та пришвидшення контролю завдяки впровадженню ризикоорієнтованих підходів.
Середній термін митного оформлення одного вантажу, години	8,1	7,5	6,8	5,4	4,9	4,5	-44,4%	Подальше пришвидшення митного оформлення завдяки автоматизації та оптимізації процесів.

Джерело: складено автором на основі [29]

Аналіз показників, що характеризують вплив зовнішньоекономічної діяльності на митну безпеку України у 2019–2024 роках, дозволяє зробити кілька важливих спостережень щодо розвитку митної системи в умовах змінюваної глобальної економічної ситуації та внутрішніх викликів. Незважаючи на значні труднощі, зокрема пов'язані з військовим конфліктом і логістичними обмеженнями, обсяг зовнішньої торгівлі товарами демонструє стійке зростання — на 8,6% за період з 2019 по 2024 рік. Це є позитивним сигналом для економіки країни, адже вказує на відновлення та стабілізацію зовнішньої торгівлі, що є важливим фактором у зміцненні митної безпеки.

Одним з основних факторів, що обумовлюють ці зміни, є зниження обсягу експорту на 15,4% у 2024 році порівняно з попереднім роком. Це значне зниження є наслідком як зовнішніх економічних факторів, так і внутрішніх складнощів, таких як блокування логістичних шляхів і ризики, пов'язані з бойовими діями. У той же

час імпорт товарів у 2024 році показав позитивну динаміку на рівні +30,5% порівняно з 2023 роком, хоча в порівнянні з 2019 роком відбулося його зниження на 8,9%. Зниження обсягів імпорту в умовах військової економіки є ознакою зменшення внутрішнього попиту на певні групи товарів, але також може свідчити про часткову стабілізацію внутрішнього ринку [29].

Динаміка кількості митних декларацій вказує на активізацію зовнішньоекономічної діяльності — в 2024 році цей показник знову зріс, на 8,8% порівняно з попереднім роком, що свідчить про значну роль митних органів у забезпеченні надійності та ефективності міжнародних економічних зв'язків країни. Важливим моментом є поступове збільшення частки електронного декларування, яка досягла 97% у 2024 році, що є значним прогресом порівняно з 86% у 2019 році. Впровадження електронних систем стало одним з ключових факторів для оптимізації митного контролю, сприяючи зниженню бюрократії та пришвидшенню митних процедур, що є важливим для покращення бізнес-клімату в Україні.

Зменшення фізичних оглядів товарів до 78% у 2024 році та зниження середнього терміну митного оформлення на 44,4% є важливими індикаторами успіху митної реформи та впровадження ризикоорієнтованого підходу до контролю. Ці зміни не тільки підвищують ефективність митного процесу, але й сприяють зменшенню часу, витраченого на оформлення товарів, що важливо для забезпечення швидкості та конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку [29].

Таким чином, комплексний аналіз показників за 2019–2024 роки свідчить про значний прогрес у модернізації митної системи України, який став можливим завдяки запровадженню цифрових технологій, автоматизації процесів і впровадженню більш ефективних підходів до митного контролю. Попри зовнішні економічні та політичні виклики, цей процес дозволив досягти зростання обсягів зовнішньої торгівлі, зменшення бюрократії та зниження ризиків для економічної безпеки України. Однак, незважаючи на досягнуті успіхи, необхідно продовжити роботу щодо подальшої оптимізації митних процесів, зокрема у напрямку повної

автоматизації митного оформлення, покращення логістичної інфраструктури та вдосконалення механізмів боротьби з контрабандою.

Узагальнюючи, вплив зовнішньоекономічної діяльності на стан митної безпеки України є складним і багатограним. Збільшення обсягів імпорту та експорту створює нові виклики для митного контролю, зокрема через підвищене навантаження на митні пункти пропуску та збільшення ризиків контрабанди. Водночас, розвиток міжнародної торгівлі та цифровізація процесів дозволяють удосконалити митну інфраструктуру, зменшити бюрократію та скоротити терміни митного оформлення. Попри зовнішні виклики, зокрема воєнні ризики та глобальні економічні потрясіння, Україна активно інтегрує новітні технології в митну систему, що дозволяє підвищити ефективність контролю, зменшити ризики правопорушень і забезпечити стабільність митної безпеки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід забезпечення митної безпеки

Митна безпека є важливим елементом національної безпеки кожної держави, оскільки вона безпосередньо пов'язана з контролем за переміщенням товарів через кордони, запобіганням контрабанді, та забезпеченням економічної стабільності країни. У сучасному світі митні органи використовують різноманітні інструменти для підвищення ефективності митного контролю, а також для забезпечення безпеки національної економіки та глобальних ланцюгів поставок. Інтеграція сучасних технологій, автоматизація процесів, а також міжнародне співробітництво в цій сфері є ключовими чинниками для успішного забезпечення митної безпеки.

Митна безпека в різних країнах світу розвивається на основі індивідуальних підходів, що зумовлені особливостями їх економіки, географії та рівня розвитку технологій. Вивчення міжнародних практик митної безпеки дозволяє краще розуміти, які моделі можуть бути застосовані для підвищення ефективності митної діяльності в Україні, а також виявити можливості для адаптації закордонного досвіду до національних умов.

Таблиця 3.1 надає огляд основних практик митної безпеки, які застосовуються у провідних країнах світу. У таблиці представлені ключові інструменти митного контролю, системи, що використовуються для підвищення ефективності митної безпеки, а також ефекти, яких досягли ці країни в результаті застосування зазначених інструментів [31].

Таблиця 3.1 – Практики митної безпеки у провідних країнах світу

Країна	Основні інструменти митної безпеки	Характеристика системи	Ефекти для економіки та безпеки
США	Система С-ТРАТ, електронний контроль вантажів, аналіз ризиків	Інтегрований контроль на основі довіри до бізнесу	Зниження часу оформлення, зменшення контрабанди
Німеччина	Обмін даними через систему EU TARIC, сканери, SAFE Framework	Гармонізовані стандарти з країнами ЄС, висока автоматизація	Прискорення митного оформлення, зниження витрат
Китай	Система "єдиного вікна", електронне декларування, митний аудит	Централізована система з акцентом на експортну безпеку	Контроль за стратегічними товарами, захист експорту
Канада	Програма АСІ, сканування вантажів, співпраця з США	Високий рівень інтеграції з партнерами, передбачення ризиків	Забезпечення прикордонної безпеки, зниження затримок
Польща	Модернізація митних постів, електронне оформлення, Smart Border	Гармонізація з нормами ЄС, цифровізація процесів	Підвищення прозорості, боротьба з тіньовим імпортом

Джерело: складено автором на основі [31]

Аналіз практик митної безпеки у провідних країнах світу, зокрема США, Німеччині, Китаї, Канаді та Польщі, дозволяє сформулювати низку важливих висновків щодо ефективності митних систем і стратегій, які успішно застосовуються в умовах сучасної глобалізації та економічних викликів. Кожна з розглянутих країн продемонструвала інноваційні підходи до організації митних процедур, інтегруючи передові технології, автоматизацію, а також взаємодію з іншими державами через міжнародні угоди та системи. Вивчення цих практик дозволяє не тільки зрозуміти, які методи забезпечення митної безпеки є ефективними на глобальному рівні, але й дає конкретні орієнтири для вдосконалення митної діяльності в Україні [31].

Система С-ТРАТ у США є однією з найбільш успішних моделей митної безпеки, заснованих на довірі до бізнесу та принципах добровільної співпраці. Вона дозволяє значно зменшити час митного оформлення товарів, знижуючи адміністративні бар'єри та одночасно посилюючи контроль над контрабандою та незаконними перевезеннями. Важливо, що система активно використовує методи аналізу ризиків, що дозволяє виявляти потенційно небезпечні вантажі ще до їх

прибуття на митницю, що, безумовно, підвищує ефективність і надійність митного контролю.

Німеччина, застосовуючи високоавтоматизовану систему, що включає обмін даними через EU TARIC і використання митних сканерів, продемонструвала значне підвищення ефективності митного оформлення завдяки використанню європейських стандартів. Гармонізація на рівні ЄС дозволяє Німеччині значно прискорити процеси митного контролю і зменшити витрати, що має позитивний ефект не тільки на національну економіку, а й на економічну інтеграцію в Європейському Союзі. Це також дозволяє знижувати ризики нелегального обігу товарів, таких як контрабанда чи несанкціонований імпорт, що є важливим елементом забезпечення митної безпеки [31].

Китай, зі своєю системою "єдиного вікна" і інтегрованим електронним декларуванням, акцентує увагу на експортній безпеці, що є критично важливим для країни, яка є одним з найбільших експортерів у світі. Впровадження митного аудиту та централізованого контролю за стратегічними товарами дозволяє Китаю ефективно управляти зовнішньою торгівлею, забезпечуючи своєчасний контроль за рухом товарів і мінімізуючи ризики, пов'язані з незаконним експортом та іншими порушеннями митних правил.

Канада демонструє успішне використання програми ACI (Advance Commercial Information), що забезпечує ефективну інтеграцію з митними органами США і дозволяє здійснювати оперативний моніторинг вантажів. Це сприяє підвищенню прикордонної безпеки, зменшенню затримок у процесі митного оформлення та дозволяє знижувати ризики, пов'язані з транскордонними порушеннями. Високий рівень інтеграції та співпраці між митними органами двох країн має позитивний вплив на економічну безпеку і забезпечує стабільність торговельних відносин між ними.

Польща, застосовуючи інноваційні технології та моделі Smart Border, активно реалізує стратегії цифровізації митних процесів. Модернізація митних постів та впровадження електронного оформлення товарів не тільки підвищує прозорість і знижує ризики корупційних правопорушень, але й дозволяє значно

покращити боротьбу з тіньовим імпортом, що є важливим для стабільності національної економіки. Крім того, гармонізація з нормами ЄС сприяє інтеграції польської митної системи в європейську економічну структуру [31].

Ці міжнародні практики демонструють важливість впровадження інноваційних технологій, автоматизації процесів та співпраці між країнами для забезпечення митної безпеки. Однак вони також вказують на те, що кожна країна повинна адаптувати ці практики відповідно до своїх національних умов, географічного положення та економічних потреб. Для України, яка має стратегічне розташування на перехресті європейських і азійських торгових шляхів, впровадження подібних технологій і систем може стати важливим кроком у напрямку модернізації митної служби, підвищення ефективності митного контролю та зміцнення економічної безпеки. Враховуючи значний досвід, здобутий в інших країнах, Україна має можливість розробити національну стратегію митної безпеки, яка б не тільки підвищувала ефективність митних процедур, але й сприяла розвитку економіки, знижувала корупцію та нелегальний обіг товарів.

Таблиця 3.2 містить елементи зарубіжного досвіду митних практик, що успішно застосовуються в різних країнах, і які можуть бути адаптовані для вдосконалення митної системи України. Представлені практики, зокрема з США, ЄС, Канади, Китаю та Польщі, демонструють різноманітність підходів до оптимізації митних процесів, підвищення ефективності контролю, а також забезпечення безпеки та прозорості в торгівлі [32].

Таблиця 3.2 – Елементи зарубіжного досвіду, що можуть бути адаптовані в Україні

Країна	Практика для адаптації	Можливості впровадження в Україні	Очікувані результати
1	2	3	4
США	С-ТРАТ (партнерство митниці з бізнесом)	Можливе впровадження пілотного проєкту з українськими імпортерами	Зниження ризиків, оптимізація перевірок
ЄС	Система АЕО (уповноважені економічні оператори)	Адаптація сертифікації АЕО згідно з Угодою про асоціацію	Сприяння легальному бізнесу, зниження тиску на МС

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4
Канада	ACI (Advanced Commercial Information)	Інтеграція з українськими логістичними платформами	Прогнозування ризиків до прибуття вантажу
Китай	«Єдине вікно» для митних процедур	Україна вже розпочала реалізацію, потрібна оптимізація	Скорочення часу оформлення, зменшення бюрократії
Польща	Смарт-контроль на кордоні	Пілотні проекти на західному кордоні (Ягодин, Краківець)	Прискорення оформлення, виявлення нелегального імпорту

Джерело: складено автором на основі [32]

Аналіз елементів зарубіжного досвіду митної безпеки, що можуть бути адаптовані в Україні, свідчить про важливість використання міжнародних практик для вдосконалення національної митної системи. Країни з розвиненими митними інфраструктурами, такі як США, ЄС, Канада, Китай та Польща, застосовують ефективні інструменти та системи, які значно підвищують ефективність митного контролю, забезпечують безпеку та сприяють розвитку економіки. Адаптація цих систем в Україні відкриває нові можливості для модернізації митних процедур та інтеграції з міжнародними стандартами.

Практика С-ТРАТ зі США, що полягає у партнерстві митниці з бізнесом, може стати важливим етапом на шляху до зниження митних ризиків та оптимізації перевірок. Запровадження пілотного проєкту в Україні дозволить не лише підвищити довіру між митницею та бізнесом, а й зменшити затримки при оформленні вантажів, що є важливим для забезпечення швидкості міжнародної торгівлі.

Інтеграція системи АЕО (уповноважені економічні оператори) з ЄС дозволить сприяти розвитку легального бізнесу в Україні, знизити адміністративний тиск на митні служби та сприяти покращенню взаємодії з європейськими партнерами. Адаптація сертифікації АЕО, згідно з Угодою про асоціацію, стане важливим кроком у напрямку інтеграції України в європейську митну систему [32].

Система АСІ Канади, що передбачає інтеграцію з логістичними платформами, дозволить Україні покращити прогнозування митних ризиків ще до

прибуття вантажів на митний кордон. Це сприятиме зниженню часу на митне оформлення та підвищенню прозорості митних процедур.

Китайська модель "Єдиного вікна" для митних процедур, що вже частково впроваджена в Україні, потребує подальшої оптимізації для скорочення часу оформлення вантажів і зменшення бюрократичних бар'єрів. Така система дозволяє централізовано обробляти всі митні заяви та документи, що значно спрощує процеси та зменшує ймовірність помилок у документації.

Впровадження смарт-контролю на кордоні, приклад якого наводить Польща, може бути успішно адаптовано для пілотних проєктів на західному кордоні України. Ця система дозволяє значно прискорити митне оформлення, виявляючи нелегальний імпорт на ранніх етапах, що є критичним для боротьби з контрабандою та іншими порушеннями [32].

Таким чином, адаптація міжнародних практик митної безпеки в Україні має потенціал значно покращити ефективність митних процедур, знизити рівень корупції та забезпечити економічну безпеку країни. Впровадження цих інструментів дозволить Україні інтегруватися в глобальну економіку, підвищити конкурентоспроможність та сприяти розвитку національної економіки в умовах сучасних глобальних викликів.

3.2. Проблеми та недоліки у системі забезпечення митної безпеки України

Забезпечення митної безпеки є одним із ключових аспектів державної безпеки, оскільки митні органи виконують функцію контролю за переміщенням товарів через державний кордон, що безпосередньо впливає на економічну стабільність країни та національну безпеку. Однак, система митної безпеки України стикається з низкою суттєвих проблем, що ускладнюють ефективне виконання митних функцій. Виявлення та аналіз цих проблем є важливим етапом

на шляху до модернізації митної системи та забезпечення більш високої ефективності митного контролю.

Таблиця 3.3 містить огляд основних системних проблем, які впливають на ефективність забезпечення митної безпеки в Україні. Вивчення цих проблем є важливим кроком для розуміння основних перешкод, що знижують рівень безпеки на митниці, а також затримують впровадження сучасних стандартів і технологій у митну сферу. У таблиці наведені основні проблеми, їх сутність, наслідки для митної безпеки та приклади прояву, що дозволяє чітко окреслити сфери, які потребують термінового вдосконалення [33].

Таблиця 3.3 – Основні системні проблеми у забезпеченні митної безпеки України

№	Проблема	Сутність проблеми	Наслідки для митної безпеки	Приклад прояву
1	Корупційні ризики	Тіньові схеми, зловживання повноваженнями службовців	Зниження довіри до митної системи, втрати бюджету	Ручне втручання в розподіл черг, заниження митної вартості
2	Недостатній рівень автоматизації в окремих регіонах	Відсутність сучасних сканерів, слабка цифрова інфраструктура	Повільне оформлення, уразливість до людського фактора	Непокриття «єдиним вікном» деяких прикордонних пунктів
3	Слабка координація між органами	Недостатня координація між митницею, ДПС, СБУ, Нацполіцією	Затримки в реагуванні на загрози, дублювання перевірок	Повторні перевірки без результату
4	Недосконалість митного законодавства	Неузгодженість норм, застарілі інструкції, відсутність чітких критеріїв	Створення «сірих зон» для маніпуляцій	Різні тлумачення митної вартості
5	Низький рівень кадрового потенціалу	Висока плинність кадрів, відсутність сучасних навичок	Зниження якості перевірок, неефективне використання ІТ	Низька результативність при боротьбі з контрабандою

Джерело: складено автором на основі [33]

Аналіз основних системних проблем, що впливають на забезпечення митної безпеки України, вказує на кілька критичних аспектів, які потребують негайного вирішення для підвищення ефективності митних процедур та безпеки на кордоні. Одна з найбільших проблем полягає в корупційних ризиках, які залишаються

значним викликом для митної системи. Поширення тіньових схем і зловживання повноваженнями митних службовців спричиняють зниження довіри до митної служби, а також призводять до значних фінансових втрат для державного бюджету. Приклади ручного втручання в розподіл черг та заниження митної вартості демонструють серйозні недоліки у контролі та викликають запитання щодо ефективності боротьби з корупцією в митних органах.

Ще однією важливою проблемою є недостатній рівень автоматизації в окремих регіонах, що безпосередньо впливає на ефективність митного оформлення. Відсутність сучасних сканерів і слабка цифрова інфраструктура в деяких регіонах України створюють значні труднощі для митників і знижують швидкість оформлення вантажів. Це також відкриває можливості для людських помилок та зловживань. Зокрема, непокриття "єдиним вікном" деяких прикордонних пунктів сповільнює весь процес та ставить під сумнів надійність митної інфраструктури [33].

Слабка координація між різними державними органами, такими як митниця, ДПС, СБУ та Нацполіція, також є значною перешкодою для ефективної митної безпеки. Недостатній обмін інформацією між цими структурами призводить до затримок у реагуванні на загрози, дублювання перевірок та інших неефективних дій, що не лише витрачають ресурси, але й сприяють зниженню оперативності митного контролю.

Недосконалість митного законодавства є ще однією проблемою, яка впливає на ефективність митних процедур. Неузгодженість норм, застарілі інструкції та відсутність чітких критеріїв для оцінки товарів спричиняють створення "сірих зон", де митники можуть маніпулювати процесами оформлення. Різні тлумачення митної вартості та інші юридичні прогалини дозволяють зловживання, що підриває надійність митної системи.

Останньою, але не менш важливою проблемою є низький рівень кадрового потенціалу. Висока плинність кадрів і відсутність сучасних навичок у митних працівників призводить до зниження якості перевірок та неефективного використання інформаційних технологій. Це, в свою чергу, знижує

результативність боротьби з контрабандою та іншими порушеннями, що суттєво впливає на загальний стан митної безпеки в країні [33].

Таким чином, для підвищення ефективності митної безпеки в Україні необхідно здійснити комплексний підхід до вирішення кожної з цих проблем. Важливими кроками є посилення боротьби з корупцією, автоматизація митних процесів, покращення координації між органами та удосконалення законодавчої бази. Також важливим є забезпечення високого рівня професійної підготовки та стабільності кадрів у митних органах, що дозволить ефективно впроваджувати нові технології і забезпечити належний контроль за безпекою на митниці.

Таблиця 3.4 містить огляд основних операційних та процедурних недоліків, які впливають на ефективність митної безпеки України. Виявлення цих недоліків є важливим кроком у процесі вдосконалення митних процедур та підвищення ефективності контролю на митниці. У таблиці розглядаються причини виникнення кожного з недоліків, їх вплив на митний контроль та можливі шляхи усунення, що допоможуть оптимізувати роботу митних органів [34].

Таблиця 3.4 – Операційні та процедурні недоліки в системі митної безпеки України

№	Недолік	Причини виникнення	Вплив на ефективність контролю	Можливі шляхи усунення
1	Тривалий час оформлення у пікові години	Відсутність автоматичного регулювання навантаження	Втрати часу для бізнесу, логістичні затримки	Впровадження електронного бронювання
2	Заниження митної вартості імпорту	Використання фіктивних контрактів, необ'єктивна оцінка	Втрати доходів бюджету, спотворення статистики	Впровадження цінових профілів ризику
3	Недостатній аналіз ризиків у реальному часі	Обмежені можливості інтегрованих систем	Пропуск високоризикових партій без перевірки	Інтеграція з міжнародними базами (EU, WCO)
4	Непрозорість процедур транзиту	Відсутність повного контролю за переміщенням	Зловживання транзитними схемами, «розмитнення» в тіні	GPS-контроль і e-TTH
5	Висока частка «ручного» контролю	Невикористання потенціалу автоматизованого відбору декларацій	Суб'єктивність рішень, корупційні ризики	Розширення автоматизованих модулів ASYCUDA

Джерело: складено автором на основі [34]

Аналіз операційних та процедурних недоліків у системі митної безпеки України, представлений у таблиці 3.4, підкреслює кілька суттєвих проблем, які потребують негайного вирішення для підвищення ефективності митного контролю та покращення безпеки на кордоні. Визначення причин виникнення цих недоліків, їх впливу на процеси митного оформлення та запропоновані шляхи усунення є основою для подальших кроків щодо удосконалення митної системи України.

Однією з основних проблем є тривалий час оформлення вантажів під час пікових годин, що виникає через відсутність автоматичного регулювання навантаження. Це призводить до значних логістичних затримок і втрат часу для бізнесу. Впровадження електронного бронювання та автоматизованих систем дозволить оптимізувати процес митного оформлення, зменшити черги та прискорити розгляд декларацій, що сприятиме зменшенню витрат і підвищенню конкурентоспроможності.

Ще однією суттєвою проблемою є заниження митної вартості імпорту через використання фіктивних контрактів та необ'єктивну оцінку вартості товарів. Це не тільки призводить до втрат для державного бюджету, а й спотворює статистику імпортних операцій. Впровадження цінових профілів ризику дозволить ефективно контролювати митні ставки та мінімізувати зловживання при оцінці вартості товарів [34].

Недостатній аналіз ризиків у реальному часі, що виникає через обмежені можливості існуючих інтегрованих систем, також є важливою проблемою. Пропуск високоризикових партій без належної перевірки може призвести до порушень митного законодавства та безпеки. Інтеграція з міжнародними базами даних, такими як бази ЄС і Всесвітньої митної організації (WCO), дозволить значно покращити моніторинг і оцінку ризиків, що забезпечить більш ефективний контроль.

Непрозорість процедур транзиту, обумовлена відсутністю повного контролю за переміщенням товарів, створює сприятливі умови для зловживань транзитними схемами та розмитнення товарів в "тіні". Запровадження GPS-

контролю та електронного товарно-транспортного накладного (е-ТТН) дозволить забезпечити прозорість транзитних процедур, знизити рівень контрабанди і підвищити надійність митного контролю.

Завершальною проблемою є висока частка «ручного» контролю, що виникає через недостатнє використання автоматизованих систем для відбору декларацій. Це призводить до суб'єктивності рішень, затримок та корупційних ризиків. Розширення застосування автоматизованих модулів, таких як ASYCUDA, дозволить значно зменшити людський фактор у митних процедурах, покращити швидкість обробки декларацій і забезпечити більшу прозорість у митних операціях [34].

Таким чином, для покращення митної безпеки в Україні необхідно впроваджувати сучасні технології автоматизації, вдосконалювати законодавство та знижувати корупційні ризики. Запропоновані шляхи усунення операційних та процедурних недоліків, включаючи впровадження електронного бронювання, цінових профілів ризику, інтеграцію з міжнародними базами даних, а також розвиток систем контролю за транзитом, мають значний потенціал для створення більш ефективної, прозорої та безпечної митної системи.

3.3. Рекомендації щодо вдосконалення та підвищення рівня митної безпеки України

Митна безпека є ключовим елементом державної безпеки та економічного розвитку країни, оскільки митні органи відповідають за контроль за переміщенням товарів через кордони, забезпечуючи належний рівень захисту національної економіки від контрабанди, порушень митних правил та незаконних фінансових потоків. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції у світову економіку митні органи повинні адаптуватися до нових викликів і ефективно реагувати на потреби швидкої та безпечної обробки вантажів. Проте система митної безпеки України

стикається з рядом викликів, включаючи корупцію, недостатню автоматизацію процесів, слабку координацію між органами та недосконалість інфраструктури.

Таблиця 3.5 містить стратегічні рекомендації щодо вдосконалення митної безпеки України, зокрема в контексті цифровізації процедур, посилення аналітичної функції, інфраструктурної модернізації, гармонізації стандартів з ЄС та підвищення інституційної доброчесності. Кожна з цих рекомендацій спрямована на усунення існуючих проблем, таких як затримки в митному оформленні, заниження митної вартості, недостатня ефективність управління ризиками та корупція в митних органах [35].

Таблиця 3.5 – Стратегічні рекомендації щодо вдосконалення митної безпеки України

№	Напрямок вдосконалення	Суть рекомендації	Очікуваний результат	Термін реалізації
1	Цифровізація процедур	Повне охоплення електронним декларуванням, впровадження е-ТТН, інтеграція з системами інших відомств	Прискорення оформлення, зменшення корупційного тиску, оптимізація перевірок	Середньостроковий (1–3 роки)
2	Посилення аналітичної функції	Розвиток системи управління ризиками (CRMS), використання Big Data для прогнозування порушень	Зменшення кількості необґрунтованих перевірок, ефективне таргетування	Короткостроковий (до 1 року)
3	Інфраструктурна модернізація	Оснащення митних постів сучасними сканерами, системами контролю руху, автоматизованими терміналами	Зростання виявлення контрабанди, мінімізація людського чинника	Середньостроковий
4	Гармонізація із стандартами ЄС	Впровадження норм Митного кодексу ЄС, сертифікація митних постів, адаптація до стандартів WCO	Євроінтеграція, спрощення транскордонної торгівлі	Довгостроковий (3–5 років)
5	Інституційна доброчесність	Підвищення заробітних плат, обов'язкове навчання, кадрова ротація, незалежний внутрішній аудит	Зниження корупційних проявів, підвищення довіри до митної служби	Постійно

Джерело: складено автором на основі [35]

Аналіз стратегічних рекомендацій щодо вдосконалення митної безпеки України, представлених у таблиці 3.5, демонструє комплексний підхід до модернізації митної системи країни. Кожна з цих рекомендацій спрямована на подолання існуючих недоліків і відповідає на ключові виклики, з якими стикаються митні органи в Україні. Розглянемо основні напрями вдосконалення.

Перше завдання – цифровізація процедур – передбачає повне охоплення електронним декларуванням, впровадження е-ТТН та інтеграцію з іншими державними системами. Такий підхід значно прискорить процес митного оформлення, зменшить корупційний тиск і оптимізує перевірки, що є критично важливим для ефективної роботи митних органів. Цифровізація є важливою складовою у сучасному митному контролі, оскільки вона дозволяє зробити систему більш прозорою та менш вразливою до людських помилок і зловживань. Впровадження цих змін може бути реалізоване в середньостроковій перспективі (1–3 роки) і матиме значний вплив на ефективність митних процедур [35].

Посилення аналітичної функції через розвиток системи управління ризиками (CRMS) та використання великих даних (Big Data) для прогнозування порушень є ще однією важливою рекомендацією. Це дозволить зменшити кількість необґрунтованих перевірок, а також забезпечити більш ефективне таргетування на високий ризик товарів та осіб. Впровадження аналітичних інструментів значно підвищить точність та швидкість оцінки ризиків, що в результаті скоротить час, витрачений на перевірки, і зменшить навантаження на митників. Це може бути реалізовано у короткостроковій перспективі, до одного року.

Інфраструктурна модернізація, зокрема оснащення митних постів сучасними сканерами, системами контролю руху та автоматизованими терміналами, є наступним важливим кроком. Така модернізація дозволить підвищити ефективність контролю за переміщенням товарів через митний кордон, зростити виявлення контрабанди та мінімізувати людський фактор у процесах оформлення. Цей напрямок також має середньостроковий термін реалізації та є критичним для забезпечення сучасного рівня митної безпеки.

Гармонізація із стандартами ЄС, яка включає впровадження норм Митного кодексу ЄС та адаптацію до стандартів Всесвітньої митної організації (WCO), сприятиме інтеграції України в європейську економічну і митну структуру. Цей процес не лише полегшить транскордонну торгівлю, але й дозволить Україні відповідати вимогам європейських партнерів. Враховуючи складність цього завдання, його реалізація потребує довгострокового періоду (3–5 років).

Інституційна доброчесність є невід’ємною складовою успішного реформування митної системи. Підвищення заробітних плат митників, обов’язкове навчання, кадрова ротація та незалежний внутрішній аудит є важливими заходами для зменшення корупційних проявів та підвищення довіри до митної служби. Створення прозорості та етичної організаційної культури в митних органах забезпечить стійке покращення ефективності системи та стане основою для її подальшого розвитку [35].

У підсумку, запропоновані стратегічні рекомендації для вдосконалення митної безпеки України охоплюють широке коло аспектів – від цифровізації та автоматизації до зміцнення інституційної доброчесності та інтеграції до міжнародних стандартів. Реалізація цих заходів на різних етапах часу дозволить значно покращити ефективність роботи митних органів, зменшити корупційні ризики та підвищити рівень безпеки на митниці, що в свою чергу сприятиме стабільному розвитку економіки України та інтеграції в глобальні торговельні ланцюги.

Таблиця 3.6 містить операційні заходи, спрямовані на підвищення ефективності митної безпеки в Україні. Для забезпечення належного контролю за переміщенням товарів через митний кордон необхідно здійснювати низку конкретних дій, які сприятимуть покращенню операційних процесів та зниженню ризиків [35].

Таблиця 3.6 – Операційні заходи з підвищення ефективності митної безпеки

№	Заходи	Конкретні дії	Відповідальні суб'єкти	Показники результативності
1	Автоматизація ризик-аналізу	Модернізація ASYCUDA, підключення до міжнародних баз даних (WCO, EUROPOL)	Держмитслужба, Мінфін, IT-департаменти	Частка електронних перевірок, % виявлених порушень
2	Прозорість транзитних процедур	Впровадження систем GPS-контролю, обов'язкове використання електронних документів	Держмитслужба, Мінінфраструктури	Кількість «зниклих» транзитів, кількість порушень
3	Підвищення кваліфікації кадрів	Проведення щорічної атестації, міжнародне стажування, підвищення IT-компетентностей	HR-департаменти, навчальні центри, міжнародні проєкти	Оцінки знань, зменшення кількості службових розслідувань
4	Покращення взаємодії з бізнесом	Запуск публічної платформи скарг, консультаційний центр, регулярні опитування клієнтів	Держмитслужба, Офіс бізнес-омбудсмена	Рівень довіри до митниці, кількість звернень
5	Підвищення рівня інфраструктури на кордоні	Створення спільних пунктів пропуску з країнами ЄС, електронна черга, модернізація логістики	Держмитслужба, Уряд, партнери ЄС	Час оформлення вантажу, рівень задоволення бізнесу

Джерело: складено автором на основі [35]

З таблиці 3.6, що містить операційні заходи для підвищення ефективності митної безпеки України, видно, що існує цілий комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення різних аспектів митного контролю. Кожен з цих заходів орієнтований на зменшення поточних проблем і покращення загальної функціональності митної системи, включаючи підвищення прозорості процедур, покращення кваліфікації кадрів, удосконалення інфраструктури, а також зниження корупційних ризиків і підвищення рівня довіри до митних органів.

Одним із перших заходів є автоматизація ризик-аналізу, що включає модернізацію системи ASYCUDA та інтеграцію з міжнародними базами даних. Це дозволить значно підвищити частку електронних перевірок та ефективність виявлення порушень, що сприятиме зниженню людського фактору і забезпечить

швидшу обробку декларацій. Водночас прозорість транзитних процедур, завдяки впровадженню GPS-контролю та обов'язковому використанню електронних документів, дозволить зменшити зловживання транзитними схемами і підвищити ефективність контролю за переміщенням товарів.

Особливе значення має підвищення кваліфікації кадрів, яке передбачає регулярне проведення атестацій, міжнародне стажування та підвищення ІТ-компетентностей. Це не тільки дозволить підвищити професіоналізм митників, а й сприятиме покращенню результативності перевірок і зниженню корупційних проявів. Інший важливий аспект – покращення взаємодії з бізнесом, яке передбачає запуск публічних платформ для звернень і опитувань, що дозволить створити прозорі умови для співпраці з підприємцями та підвищить довіру до митних органів [5].

Останнім, але не менш важливим заходом є підвищення рівня інфраструктури на кордоні, що передбачає створення спільних пунктів пропуску з країнами ЄС, впровадження електронних черг та модернізацію логістики. Це дозволить значно скоротити час оформлення вантажів, що є критичним для бізнесу та економіки в цілому, і підвищить рівень задоволення бізнесу [35].

Отже, усі ці заходи є важливими кроками для вдосконалення митної безпеки України, і їх реалізація сприятиме не тільки ефективнішому контролю за товарними потоками, але й підвищенню довіри до митних органів, зниженню корупційних ризиків, а також інтеграції України в глобальну економічну систему. Однак успішність впровадження цих заходів залежатиме від взаємодії між державними органами, підприємствами та міжнародними партнерами, що має забезпечити сталість і довгостроковий ефект.

Узагальнюючи, рекомендації щодо вдосконалення та підвищення рівня митної безпеки України передбачають комплексний підхід, орієнтуючись на цифровізацію, модернізацію інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів та інтеграцію з міжнародними стандартами. Реалізація цих стратегічних заходів допоможе подолати існуючі проблеми, такі як корупція, недостатня автоматизація та низька ефективність ризик-аналізу, що позитивно вплине на митний контроль і

спростить процеси обробки вантажів. Окрім того, гармонізація з європейськими стандартами та підвищення інституційної доброчесності зміцнять довіру до митних органів і сприятимуть інтеграції України в глобальні торговельні ланцюги. Впровадження цих заходів сприятиме не лише покращенню ефективності митного контролю, а й забезпечить сталий розвиток національної економіки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження митної безпеки України в умовах сучасних викликів дозволило зробити наступні висновки:

1. Дослідження засвідчило, що митна безпека є складовою системи економічної безпеки, яка виконує функції захисту внутрішнього ринку, забезпечення надходжень до бюджету, протидії контрабанді, дотримання стандартів якості та екологічної безпеки. У 2024 році частка митних платежів у структурі доходів бюджету України склала близько 35%, що свідчить про її критичну роль у фінансовій стабільності.

Митна безпека включає шість складових: економічну, соціальну, політичну, технічну, екологічну та правову. Наприклад, технічна складова забезпечується через контроль відповідності продукції, а екологічна — через заборону ввезення отруйних відходів. Така багатофункціональність підтверджує, що ефективна митна безпека є запорукою не лише захисту економічних інтересів, а й національного суверенітету.

2. Систематизація правової бази засвідчила, що ключову роль відіграє Митний кодекс України (2012 р.), Закон України «Про національну безпеку», Постанова КМУ про ризик-орієнтований контроль (2013 р.) та Стратегія нацбезпеки (2020 р.). У 2024 році митний контроль охоплює понад 95% товарів, що проходять електронну перевірку за нормами цих актів.

Разом із тим, існує нормативна фрагментарність — низка законів (наприклад, щодо контролю за товарами подвійного призначення) не узгоджуються між собою або не враховують сучасні виклики. Також виявлено, що лише 68% митних процедур повністю цифровізовані. Це вимагає оновлення нормативної бази з урахуванням норм ЄС та посилення міжвідомчої координації.

3. За 2019–2024 роки митні надходження змінювались нерівномірно: з піком у 2021 році — \$17,93 млрд, падінням до \$6,6 млрд у 2023 році та відновленням до

\$15,8 млрд у 2024-му (+139%). Основним джерелом є ПДВ (у 2024 р. — \$11,3 млрд, або 71,6%), акциз — \$2,58 млрд, мито — \$1,89 млрд.

Також у 2024 р. кількість виявлених порушень митних правил зросла до 9409 випадків (+35,7% до 2023), а кількість конфіскованих товарів — 62,3 т (проти 50,8 т у 2023). Це супроводжувалось зменшенням середнього часу митного оформлення до 3,3 годин і підвищенням рівня автоматизації до 95%. Дані свідчать про поступовий перехід до аналітичної моделі контролю з акцентом на якість перевірок.

4. У 2024 році митна система продемонструвала відновлення після глибокого спаду 2022–2023 років. Кількість перевірених вантажів сягнула 235 тис. (зростання на 5,3% до 2023), а сума конфіскованої контрабанди становила 567 млн грн (майже в 6 разів більше, ніж у 2023 — 96,5 млн грн).

Незважаючи на ці досягнення, залишаються проблеми: кіберзагрози, відсутність сканувального обладнання на частині пунктів пропуску, організована контрабанда. Так, у 2024 р. кількість випадків контрабанди скоротилася до 458, але їх середня вартість зросла — що свідчить про зосередженість митного контролю на найнебезпечніших операціях.

5. У 2024 році активізація імпорту стала рушієм зростання надходжень — з \$6,6 млрд у 2023 до \$15,8 млрд у 2024. При цьому імпорт паливно-мастильних матеріалів, тютюну й алкоголю збільшився, що сприяло зростанню акцизних платежів до рекордного рівня (\$2,58 млрд). Це вказує на збільшення фіскального потенціалу імпортової торгівлі.

Проте, зростання обсягів зовнішньої торгівлі також підвищує ризики незаконного переміщення товарів. Контрабанда високорентабельних груп товарів (медикаменти, електроніка, сигарети) потребує посилення профілювання ризиків та контролю. Зниження кількості справ про контрабанду (–12% до 2023 р.) свідчить про зосередження на високоризикових категоріях, а не загальному обсязі перевірок.

6. У Німеччині застосовується risk-based control, що дозволило зменшити кількість фізичних перевірок до 10% при зростанні ефективності виявлення

порушень. У Нідерландах — система АЕО (Authorised Economic Operator), яка охоплює понад 70% обсягів імпорту та дозволяє швидке оформлення з мінімальними затримками.

Для України релевантним є приклад Польщі, де гармонізація з Митним кодексом ЄС дозволила зменшити середній час оформлення до 2,1 год. Упровадження подібних моделей в Україні може підвищити прозорість, зменшити вплив людського фактора та прискорити логістику, особливо для критичного імпорту.

7. Оцінка ефективності чинної системи виявила, що в 2023–2024 роках серед головних бар'єрів залишаються: високий рівень корупції, слабка інтеграція з базами даних податкової служби, відсутність обов'язкового обміну ризик-профілями з міжнародними партнерами. Наприклад, лише 30% виявлених схем контрабанди у 2024 році були зафіксовані на етапі електронного інформування.

Також залишається проблема технічного оснащення: на понад 40% пунктів пропуску відсутні сучасні сканери або автоматичні засоби зважування, а рівень цифровізації процесів, хоча й досяг 95%, все ще потребує комплексної інтеграції з податковими реєстрами та міжнародними базами (WCO, Eurocustoms).

8. Рекомендується запровадити уніфіковану платформу обміну аналітичними профілями ризику з ЄС, адаптувати процедури до Митного кодексу ЄС, а також масштабувати систему попереднього електронного інформування, яка у 2024 році охоплювала лише 70% вантажів. Збільшення цього показника до 90–95% дозволить зменшити ручну вибірку та прискорити оформлення.

Також запропоновано розробити програму оновлення сканувального обладнання з метою повного покриття пунктів пропуску до 2027 року та впровадити індикатори оцінки ефективності митного контролю. Наприклад, цільовий показник скорочення часу оформлення — до 2,5 год, а автоматизація прийняття рішень — до 98% у середньостроковій перспективі. Це підвищить ефективність системи та знизить ризики корупції.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що попри значні виклики, митна система України демонструє позитивні зрушення: посилено аналітичну складову

контролю, знижено корупційні ризики за рахунок автоматизації процедур, активізовано міжнародне співробітництво. Водночас проблеми, пов'язані з недостатнім ресурсним забезпеченням, кіберзагрозами, організованою контрабандою, а також неузгодженістю національного законодавства з міжнародними стандартами залишаються суттєвими. Тому одним із головних стратегічних завдань є побудова гнучкої, інноваційної та проактивної системи митної безпеки, яка здатна не лише протидіяти ризикам, а й підтримувати економічне зростання в умовах глобальної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осіпчук, Д. С., Підгорний, О. Ю., Підгорний, Я. Ю., Зборовський, М. О., Ковалок, Р. І. Митна безпека в системі забезпечення економічної безпеки держави. Економіка, управління та адміністрування, 2025. № 4 (110), с. 12–17.
2. Тертична, А., Найдено, О. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки. Економіка та суспільство, 2023. № 48. С. 24-29
3. Макарова О. Організаційні засади діяльності митних органів з урахуванням зарубіжного досвіду. Механізми державного управління. 2021. Вип. 26. С. 76-82.
4. Тертична А. С., Найдено О. Є. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 48. С. 44-50.
5. Коломієць Г. Митна безпека держави: сучасні виклики та стратегічні напрями вдосконалення. Modeling the Development of the Economic Systems. 2024. Вип. 1. С. 250–256.
6. Бондаренко Є., Угрин В., Кекіш І. Пріоритети забезпечення митної безпеки держави у період воєнного часу та післявоєнного відновлення України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 45. С. 21-28.
7. Голинський Ю., Віхоть О. Стан митної безпеки України та особливості її забезпечення в умовах трансформації глобалізаційних процесів. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 32. С. 7-14.
8. Бабюк А. М. Правове регулювання митної справи в Україні. Актуальні проблеми держави і права. 2021. Вип. 89. С. 3-7.
9. Митний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
10. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність". Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

11. Закон України "Про державну митну службу України". Офіційний сайт Верховної Ради України.
12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації". Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
13. Закон України "Про приватизацію державного майна". Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>
14. Закон України "Про національну безпеку України". Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
15. Закон України "Про санкції". Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>
16. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку застосування ризик-орієнтованої системи митного контролю". Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
17. Указ Президента України "Про стратегію національної безпеки України". Офіційний сайт Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>
18. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 23. Ст. 148.
19. Стародубцев М. Д., Микуляк О. В. Міжнародні підходи до управління митними ризиками та їхнє використання у митній діяльності України. Грааль науки. 2021. № 9. С.61-66
20. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція, 1973, у редакції 1999 року). Всесвітня митна організація. URL: https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
21. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі ВМО (SAFE Framework of Standards, 2005). Всесвітня митна організація. URL:

https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package.aspx

22. Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі (2013). Світова організація торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm
23. Митний кодекс Європейського Союзу (Union Customs Code, 2016). Європейська комісія. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4_en
24. Закон України «Про Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави»: Закон України від 15 берез. 2016 р. № 1022-VIII
25. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2020 рік. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/2556?unique=5917abde939a4d01ebb42ceaf0d3b7f1bb295ed8&download=true>
26. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2021 рік. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/5869?unique=54f052c77c68a389fbcc1616bcd46d0a137ef2d3&download=true>
27. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2022 рік. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/7597?unique=7422c97d636f3ba928882e252516c066e4a8975a&download=true>
28. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2023 рік. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/11432?unique=a06984d8da133df948b6fbcc1fc08d191498d636&download=true>
29. Державна митна служба. URL: <https://customs.gov.ua/>
30. Звіт про виконання Плану роботи Держмитслужби за 2024 рік. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/16192?unique=3fc91a5754ee2f7ab6ce66f0716d35558d81592e&download=true>

31. Качан О. І. Імплементация європейських стандартів митної безпеки в українську практику: виклики та можливості. Науковий вісник Університету митної справи та фінансів. 2023. № 4. С. 78–85.
32. Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвеев М. Е. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 55–60.
33. Борисенко А. С., Петрова І. П. Діджиталізація митних процедур: європейський досвід та українські перспективи в умовах воєнного стану. Економічний вісник Донбасу. 2024. № 1(67). С. 25–31.
34. Гапонюк М. А., Бороденко Т. М. Трансформація митниці: фактори появи електронної митниці. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. Вип. 26. С. 54–62.
35. Захожай К. В., Грипич В. Ю. Напрями удосконалення митної політики у контексті євроінтеграції України. Актуальні проблеми товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 27 берез. 2025 р.) / Полтавський ун-т економіки і торгівлі. Полтава : ПУЕТ, 2025.

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

КовпакА-plagiat

Автор

Науковий керівник / Експерт

КОВПАК Анастасія Олександрівна.е.н., доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова Левченко Катерина Михайлівна

підрозділ

кафедра фінансів імені Віктора Федосова

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

2.63%
2.63%

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

0.36%
0.36%

КП 2

15367

Кількість слів

1.17%
1.17%

КЦ

123284

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		10
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		12

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/45cf2a23-b932-4e66-9aa5-53e30973a7b2/download	28 0.18 %
2	281_MA_Ковіка 12/26/2024 University of Customs and Finance (University of Customs and Finance)	27 0.18 %

3	KryvenkoA-plagiat 5/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	20 0.13 %
4	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f04b5be2-7447-48fa-89b3-7527a141ec5b/content	16 0.10 %
5	Дисертація робочий варіантdocx 3/1/2021 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	14 0.09 %
6	Дисертація робочий варіантdocx 3/1/2021 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	14 0.09 %
7	https://revolution.allbest.ru/custom/00867979_0.html	14 0.09 %
8	Виявлення проблемних аспектів митного оформлення товарів під час їх увезення на митну територію України 5/12/2025 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	12 0.08 %
9	KhomaO-plagiat 11/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	12 0.08 %
10	Виявлення проблемних аспектів митного оформлення товарів під час їх увезення на митну територію України 5/12/2025 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	12 0.08 %

з бази даних RefBooks (0.17 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
джерело: Paperity		
1	Customs Regulation in Ukraine in the Prewar and in the Wartime Periods Zakhozhay Kostyantyn V., Rudyk Nataliia V., Syvulska Nataliia M. ;	16 (3) 0.10 %
2	Budgetary Financing of the Environmental Protection Sphere in Ukraine Viktor Babichenko, Valentyna Hlukhova, Khrystyna Kravchenko;	10 (1) 0.07 %

з домашньої бази даних (0.39 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	KryvenkoA-plagiat 5/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	20 (1) 0.13 %
2	KhomaO-plagiat 11/29/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	12 (1) 0.08 %
3	HalaichukD-plagiat 5/31/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	11 (1) 0.07 %

4	Банки як учасники ринку фінансових послуг України 2/1/2022 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	11 (1) 0.07 %
5	ChmilovaO-plagiat 12/2/2024 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра фінансів імені Віктора Федосова)	6 (1) 0.04 %

з програми обміну базами даних (1.03 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Дисертація робочий варіантdocx 3/1/2021 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	39 (3) 0.25 %
2	281_MA_Ковіка 12/26/2024 University of Customs and Finance (University of Customs and Finance)	27 (1) 0.18 %
3	Обґрунтування напрямів удосконалення заходів митної безпеки в Україні 5/12/2025 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	27 (5) 0.18 %
4	Виявлення проблемних аспектів митного оформлення товарів під час їх увезення на митну територію України 5/12/2025 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	24 (2) 0.16 %
5	dm_2024_061_281_008 11/24/2024 O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv)	16 (2) 0.10 %
6	МЕФБ (2024) 12/6/2024 National University "Lviv Politechnika" (NULP2)	15 (2) 0.10 %
7	Організація митного контролю як складової ЗЕД 11/27/2024 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	10 (1) 0.07 %

з Інтернету (1.04 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://revolution.allbest.ru/custom/00867979_0.html	38 (4) 0.25 %
2	https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/45cf2a23-b932-4e66-9aa5-53e30973a7b2/download	37 (2) 0.24 %
3	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f04b5be2-7447-48fa-89b3-7527a141ec5b/content	21 (2) 0.14 %
4	https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/07/Metodychni_rekomendatsii_do_napysannia_kursovykh_robit_AP.pdf	16 (2) 0.10 %
5	https://zakon.rada.gov.ua/go/z0439-05	16 (2) 0.10 %
6	https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2c8ec559-78e1-4397-8e52-800c7ecf1c83/content	15 (2) 0.10 %
7	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49373/1/%D0%9B%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B2_%D0%A4%D0%9C%D0%BC%2021%20%281%29.pdf	12 (2) 0.08 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР

ЗМІСТ

КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)